

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniæ Agrippinæ, 1714

Caput [i.e. Dubium] II. Quæ & quanta obligatio sponsalium.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42682

habens *Fill. tr. 10. p. 2. n. 255. & Perez d. 33. sect. 9. n. 9.* Hinc *Avers. q. 8. f. 5. §. Rursus*, dicitur, si conjugatus promittat mulieri eam ducere, si sua uxor moriatur, non videri habere vim sponsalium mortuâ uxore, quamvis infinet posse obligare per modum simplicis promissionis. **Hic** obiter notandum, quod quando aliquid promittitur sub conditione mortis, intelligatur mors naturalis, & non civilis tantum, *L. Qui heredi, §. Moxius, ff. de condit. & demonstr. mors enim civilis est ficta tantum, & non vera mors.*

56. §. 12. Promissio non ducendi uxorem facta homini, non obligat ex iustitia, imò invalida est, si saluti expediat uxorem ducere, sicuti etiam quia jus testandi debet cuique relinqui liberum, invalida est promissio non mutandi testamentum, *Less. in Auct. v. Matrimonium casu 21.* Si autem talis promissio facta sit Deo, poterit habere rationem voti, si sit de meliori bono, uti fuses *Krimer à n. 45.* Quid autem sit dicendum, si dixerit, *non ducam aliam, nisi te*, dicam *n. 127.* ubi addam plura de variis dubiis circa sponsalia.

DUBIUM II.

57. *Quæ & quanta obligatio Sponsalium.*

Resp. I. Obligant ad ineundum Matrimonium, sub peccato mortali: si tamen terminus non sit præfixus, sufficet, si promittentur impleat, quando à promissario requiretur, vel pro more Regionis. Ratio prioris patet ex natura contractus onerosi, in re gravi. Ratio posterioris est, quia id est commune omnibus Matrimonii, *Sanch. l. 1. d. 28. Kon. d. 22. du. 1. apud Diaz p. 3. tr. 4. R. 245.* Pontius tamen *ibidem* vult obli

obligari statim post contractum. Unde resolver. 20

I. Resiliens cogi potest ad Matrimonium, 20
etiam à Judice per censuras; quod tamen raro 20
expedit, ob periculum infelicis exitus. 20

II. Si Judex secundum allegata & probata 20
cogat ad Matrimonium, licet à partere reve- 20
ra coactio sit injusta, valet Matrimonium, 20
Sanch. & Perez contra Texed. apud Dian. p. 9. t. 20
8. R. 26. 20

III. Fornicatio sponsæ, est circumstantia in 20
confessione exprimenda, quia mutat speciem, 20
& constituit injustitiam, quæ in sponsa gravis, 20
ideoque mortalis habetur, ut si quis rem alte- 20
ri promissam notabiliter corrumpat: quod ta- 20
men sponsus non censetur facere fornicando, 20
cum in viro fornicatio non tanti æstimetur, 20
nisi aliud accedat, *Sanch. l. 1. d. 2. Kon. Fagun. Fill. 20*
&c. probabiliter, contra Laym. Azor. &c. v. Lu- 20
go de pœnit. d. 16. n. 176. 20

IV. Qui simulato animo promisit, per se lo- 20
quendo, non obligatur ad nuptias, tametsi 20
damnum creatum debeat resarcire. Dixi, *per se,* 20
quia si factâ promissione puellam induxit ad 20
copulam, tenetur illam ducere, *Bon. q. 1. p. 2. 20*
Ubi excipit, si puella esset longè inferioris con- 20
ditionis, (v. g. quoad nobilitatem vel divitias) 20
tunc enim non teneri ducere (v. g. virum no- 20
bilem filiam agricolæ) præsertim si illa fuerit 20
conscia disparis statûs seu conditionis, eò quòd 20
tum decipi potius voluerit, quàm decepta sit; 20
unde nec teneri eo casu illam dotare: Secus ta- 20
men, si ipsa inæqualitatem statûs ignoravit, 20
aut si ipse non fictè sed ex animo Matrimonium 20
promiserit, Ita *Bon. q. 1. p. 3. n. 7. & seq. ex Vasq. 20*
Mol. d. 106. Sanch. l. 1. de Matr. d. 20. v. Less. l. 2. c. 10. 20
d. 3.

»d. 3. *Laym. l. 5. t. 10. p. 1. c. 1. n. 10. & Mart. Perez*

»d. 2. f. 3.

» V. Sponsalia posteriora contra priorem fidem
»inita, tamen si jurata sint, aut copula etiam ac-
»cesserit, sunt invalida, *Sanch. & Villalob.* tamen si
»contrarium teneant *Kon. & Pont.* cum *Dian. p. 3.*
»rr. 4. *Ref. 210.* Matrimonium tamen post spon-
»salia contractum cum altera est validum, licet

»injustum, *Bon. p. 5. & 7. Lay. n. 5.*

» VI. Liberi, qui parentibus insciis contraxe-
»runt sponsalia, etiam cum iis, qui imparis sunt
»conditionis, v. g. ignobilis cum nobili, licet
»peccarint, tamen obligantur; nec à parentibus
»possunt impediri, quò minus servent fidem
»datam, *Lay. n. 12. ex S. Thom. &c.* nisi scandalum
»magnum ex Matrimonio timeretur, *Dian. p. 5.*
»t. 7. *R. 71. ex Molin. Sanch. &c.*

» VII. Refiliens culpabiliter à sponsalibus per-
»dit suas arrhas, & tenetur ad alterius partem
»reddendas, ac ad restitutionem, quanti ejus in-
»tererat talem contractum impleri.

» Resp. II. Ubi Tridentinum non est re-
»ceptum, sponsalia pure antiquo transeunt in
»Matrimonium, per quævis signa externa ma-
»teriali affectu exhibita, v. g. per copulam. *De*
»co, *Ubi Trid. &c.* quia ubi hoc receptum est
»hæc signa non tenent, si sint clandestina; ideo
»que graviter in iis peccari potest: *Unde sequitur*

»Casus resolvitur:

» Sponsis non licet tactus impudici, cum
»proximè disponant ad copulam & pollutio-
»nem; etsi liceant amplexus & oscula, in si-
»gnum amoris, *Sanch. l. 9. d. 47. vid. Dian. p. 2. r. 17.*
»R. 6. & t. 1. *misc. R. 31. & p. 4. rr. 4. R. 131.*

ADDEN

ADDENDA.

Quest. 7. Quid præterea sit notandum circa obligationem sponsalium & tempus ineundi Matrimonii. *Bl.* §. 1. Si Titius absolute, sed liberaliter promiserit, & Caja acceptarit promissionem, sed non repromiserit, si Titius resiliat, probabile est tantum venialiter peccare, quia secundum dicta l. 3. p. 2. n. 772. probabile est virtutem fidelitatis ac veracitatis, obligare tantum sub veniali, & ita docent etiam *Gob. tr.* 10. num. 121. *Spor. n.* 260. Si tamen voluisset alteri strictum jus facere, & tum resiliet, probabilius est peccaturum graviter contra iustitiam, secundum dicta ibidem n. 774.

58.

§. 2. Si mutuò promittant, *Vasq. & Pontius l.* 2. c. 12. dicunt, quòd non possint se obligare sub veniali tantum, quamvis vellent, eò quòd contractus sponsalium ex natura sua obliget graviter. *Sanch. l.* 1. d. 9. n. 6. dicit, quòd possint se obligare tantum venialiter, quia tota obligatio pender à sola voluntate contrahentium, uti obligatio voti à vovente, vovens autem potest se leviter tantum obligare ad materiam de se gravem, secundum dicta l. 3. p. 1. n. 429., ergo & sponsi ad sponsalia. Et ideo docet etiam *Sanch. d.* 6. n. 13. sponsalia posse ex sola fidelitate contrahi. *Avers. q.* 8. f. 8. *Tumb. Spor.* probabilius dicunt posse quidem se obligare sub veniali tantum, imò & sub nulla culpa, sed tantum sub pœna amittendi arrham, sed tum non fore propriè dicta sponsalia, quia hæc ex communi sensu Ecclesiæ debent asserre gravem & certam obligationem futuri Matrimonii, alioquin

59.

etiam non inducerent impedimentum publicae honestatis. Semper autem praesumi debent sponsi voluisse se obligare sub mortali, *Gr.* num. 122.

60. §. 3. Tenendum est cum *S. Thom. Laym. Busem.* supra, quod sponsalia obligent, quamvis iniuriam sint etiam in minorenni aetate, cum imparibus quoad opes; inconsultis & invitis parentibus, uti dicitur n. 100, ideoque validum esse etiam Matrimonium, quod inficiis & invitis parentibus iniuriam, quamvis per hoc peccari possit, ut dicam à nu. 569. & universim sponsalia posse esse valida, quamvis peccetur illa in eundo, dicitur *Sanch. l. 7. d. 2. nu. 9. Pont. l. 6. c. 7. num. 9.* sicuti votum valet, quamvis fiat contra prohibitionem Superioris.

61. §. 4. Si tempus non sit praefixum pro in eundo Matrimonio, obligant sponsalia, per se loquendo, quamprimum commodè fieri potest, uti colligitur ex *L. In omnibus obligationibus ff. De Reg. Juris*, & *L. Cum qui ff. De verb. oblig.* qui enim diutius differtur sine causa, eò plus subtrahitur de debito promissionis. Additur tamen *L. Saepè, De spons. saepè justè ac necessarè cause non solum annum vel biennium, sed etiam triennium & quadriennium trahunt sponsalia, velut valetudo sponsaeque, vel maritus parentum.* Et quamvis v. g. sponsa non moneat sponsum sine causa differtentem, si tamen id non faciat ex reverentia, pudore, metu, ne offendat, tenetur ipse sponsus urgere, quia ea dilatio non est voluntaria sponsae. *Sanch. l. 1. d. 28. n. 2. Avers. f. 8.* Quid dicendum sit, si sponderint pro certo die inire Matrimonium, dicitur n. 206.

62. §. 5. Saepè non expedit, ut quis post sponsalia

lia invitus cogatur inire Matrimonium, hinc
 Luctus III. Papa relatus c. 17. De spons. ait: Re-
 quisivit à nobis tua fraternitas, quæ censurâ mulier com-
 pelli debeat, quæ jurisjurandi religione neglectâ nubere
 remisit, cui se nupturam interposito juramento firmavit,
 ad quod breviter respondemus, quod cum libera debeant
 esse Matrimonia, monenda est potius quàm cogenda, cum
 coactiones difficiles frequenter soleant exitus habere. Pu-
 tarunt quidem S. Thom. & alii, non posse aliquem
 per Judicem in foro externo compelli ad spon-
 salia implenda, quia etiam sic videtur statui
 Cap. Præterea 1. De spons. è contrâ S. Bonav. S. An-
 ton. Henriq. Cón. Sanch. l. 1. d. 19. Pontius l. 12. c.
 6. aliique dicunt Judicem cogere posse, etiam
 quando non sunt juramento firmata, sic enim
 habetur Cap. Ex litteris De spons. ut Episcopus
 recusantem cogat censuris: & ratio est, quia te-
 netur ex justitia, ergo ad hoc attineri potest per
 Judicem: sed Avers. Mastr. Krimer n. 177. concii-
 liant sententias & dicunt, si Judex prævideat
 jurgia vel alia mala ex Matrimonio, meritò de-
 bere moderatè procedere, aut tantùm consule-
 re; si autem non occurrat prudens periculum
 mali secuturi, meritò cogere etiam per pœnas.

63.

§. 6. Monendi sunt sponsi, ut post sponsalia
 non diu differant Matrimonium, hæc enim di-
 latio est occasio plurimarum turpitudinum, Gob.
 n. 124. Similiter cavendum, ne sponsi tales re-
 linquantur soli, quid autem illis liceat, dicitur
 à n. 151.

64.

Q. 8. Quid addendum sit circa illum, qui fictè pro-
 misit, vel non cogitans de obligatione, R. §. 1. Quam-
 vis Led. Navarr. Vasq. & alii cum Avers. q. 8. f. 2.
 dicant eum, qui fictè promisit, teneri ducere,
 tamen rectè contradicit cum communi Busenb.

C 5

suprà

suprà, pro quo dedi rationem l. 3. p. 2. à n. 60 & solvi, quæ opponuntur. Itaque sufficere compensare damna, si quæ ideo causata sint. Quod si aliter damna compensare non posset, quæ ducendo, rectè docet *Delbene* c. 8. d. 19. f. 7. per accidens teneri ducere.

65. §. 2. Qui fictè promittit ex joco, vel non cogendo, ut pars altera seriò repromittat, seclè alio damno peccat tantùm venialiter peccat mendacii, *Sanch. Perez, Gob. tr. 10. n. 36. Spor. n. 1.*
66. §. 3. Si ille, qui fictè promissit, à Judice interrogetur, an promiserit, negare potest, quæ promissio ficta non est promissio vera & obligatoria, de qua sola interrogat Judex, si autem interrogaretur, quamvis diceret se fictè promississe, posset cogi ad ducendum, quia confitens promissionem probare non posset fictionem, adeòque præsumeretur seriò promississe, & ita sine interno consensu cogeretur ad Matrimonium contra generalè mentem Ecclesiæ volentis Matrimonium esse liberum.
67. §. 4. Qui promissit omnino non cogitans obligationem, adeòque bonâ fide nec volens nec nolens se obligare, si sciebat, quid esset promittere Matrimonium, aut saltem, si volebat promittere juxta morem communem, quo contrahere solent sponsalia, tenetur, quia simpliciter voluit se obligare. Si autem omnino nesciebat de tali obligatione, neque voluit facere, quod alii faciunt, sed merè propositum in se concepit & manifestavit (quod tamen in praxi vix fiet, neque est præsumendum) tenetur non obligari. Denique si studiosè voluit præscindere, & suspendit voluntatem se obligandi vel non obligandi, processit malâ fide.

tenebatur enim velle se obligare, unde tenetur ad id, ad quod fide promittens.

Q. 9. Ad quid teneatur, qui facta spe, vel sub ficta promissione Matrimonii puellam induxit ad copulam. 68.
De hoc dixi multa l. 3. p. 2. à n. 317. 324. etiam pro casu, quo fuit vel postea supervenit impedimentum. Addidi n. 330. quid faciendum sit, si deflorator neget se habuisse copulam, & puella juret esse habitam. Ad quid autem teneatur deflorator, qui absque promissione Matrimonii per blanditias vel preces obtinuit copulam, dixi ibid. n. 316. & repeto hic cum *Delbene* c. 8. d. 19. §. 8. contra multos alios, probabiliter ad nihil teneri, quia volenti non fit injuria. Circa eum autem, qui hic fide promisit vel decepit, addi debent seqq.

§. 1. Sub mortali tenetur ducere, qui fide promisit, & sub illa spe virginem defloravit, nec sufficit dotare, tum quia in omnibus contractibus, ubi intervenit, *do ut des*, aut *facio ut facias*, vult justitia, ut cum una pars contractum implevit, impleat & altera, si possit, tum quia esto dotem dando daret æquale pro damno virginis aliter in sua specie non reparabilis, at pro injusta deceptione non est satis, nisi dolum auferat, & verum consensum, ad quem ex justitia tenebatur, loco fidei reponat. Nec est verum, quod justitia plus non requirat, quam æquale, quando idem, quod in specie debetur, in specie reddi potest, *S. Ant. Adv. Mol. Less. Cón. Delb. f. 7. Mastr. n. 76. Sanch. l. 1. d. 10.* aliique multi cum *Kugler* p. 2. n. 40. contra aliquos, quos citat, qui cum *Krimer* à n. 107. putant satis esse dotare.

§. 2. Probabilius videtur cum *Palud. Silv. 70. Delb. f. 8.* fictum promissorem teneri ducere puellam,

lam, quam cognovit, quamvis sciverit ea
 prius ab alio fuisse corruptam, quia hoc
 obstante liberè contraxit, nec, uti supponitur
 est disparitas notabilis inter contrahentes,
 fraus intervenit ex parte fœminæ. *Sanch.* tam
 & alii non improbabiler putant non teneri
 sed satis esse alio modo injuriam compensari
 eò quòd ducere, videatur esse longè majus
 quàm copulam habere cum corrupta.

71. §. 3. Quamvis puella sciverit defloratorum
 esse nobilioris conditionis, non ideo hic
 est, quamvis fide promiserit, quia saepe fit,
 aliquis nobilior serio promittat, aut etiam
 cat vilior, ergo hæc bonâ fide inducta,
 idem hic & nunc crederet, non imprudenter
 credidit, ergo contractus tenet.

72. §. 4. Huc pertinet sequens casus. Cajus
 facta promissione Matrimonii impregnavit
 tam: natâ jam prole, renuit illam ducere,
 quòd dicat se eam averfari, attamen offerit
 sustentandam prolem. Berta pergit urgere
 trimum. *Queritur*, an licitè inducatur
 ta, ut cum damno prolis non legitimanda
 quiescat certâ summâ pecuniæ, & an Cajus
 non acquiescentem ducere renuat possit
 vi. R. Si ex Matrimonio prudenter timeant
 graviora mala, v. g. perpetuæ discordiæ, (4
 facile præsumi non debent, postea enim
 affectus, quando se mutuò ligatos ad verum
 nati experientia docet) ad hæc cavenda per
 potest illegitimitas prolis, sic enim Judices
 statuunt non fieri Matrimonia, sed dotem
 geri, & damna aliter compensari: è contra
 ejusmodi mala non impendant, non videtur
 cur non sit obligandus Titius, aut cur Berta

Set inducenda, ut cedat, quia cum Titius per
fictionem fecerit injuriam ac damnum etiam
proli, nec possit hæc tollere, nisi fictione sublatâ
Bertam ducat, videtur ad hoc obligandus, & si
nolit, non est dispositus ad absolutionem.

Q. 10. Quid dicendum sit de sponsalibus posteriùs ini- 73.
tis contra fidem priorum. R. S. 1. Quamvis poste-
riora essent jurata, non i deo prævalerent, uti se-
cundùm omnes (excepto fortè Innocentio) cer-
tum esse dicit *Avers.* q. 8. l. 13. S. Quintò, quia
nempe sunt de re illicita. Vide dicta l. 3. p. 2. n.
733. & *Krimer* l. 4. à n. 268. Idem est, quamvis
posteriora essent solenniter coram Parocho &
testibus inita, priora autem clandestinè, quia
solennitas nullum addit robur actui de se inva-
lido, nec clandestinitas obest valori priorum,
secundùm dicta n. 52. Si tamen sponsus adver-
tat se ad posteriora compellendum à Judice, eò
quòd priora probari non possint, licitè contra-
het cum posteriore, uti docet *Sanch.* contra *Burgh.*
cent. 1. cas. 57. negatque posse cogi à Judice, sed
oppositum est verum, quia Judex procedere po-
test & debet secundùm allegata & probata, un-
de sponsa prior debet esse contenta saltem
durante illo Matrimonio, ita etiam *Laym.* &
Sporer n. 210.

S. 2. Si primæ gratuito promiserit, secunda 74.
autem cum defloratione, aut si secundam, quam-
vis fuerit vidua, sub spe vel promissione Matri-
monii induxerit ad copulam, *Mai. Palat. Cón. Re-*
bell. Dian. Castrop. Regin. Pontius dicunt teneri du-
cere secundam, quia ritulus onerosus videtur
prævalere gratuito, uti si quis promiserit gra-
tuito equum uni, & eundem alteri vendat, ac-
cepto consumptoque pretio, tenetur equum
huic

huic tradere & non illi; sed probabilius contra
dicunt *Sor. Navarr. Ledesm. Hurrad. Henric. Sanch.*
1. d. 49. *Avers. §. 6. Krim. n. 275.* & alii multi
cum *Kiegler* p. 3. n. 67. quia non ideo tollitur
prioris, & homines insunt juri suo, non ce
rando de injuria vel damno, quod fit alteri;
prima autem sponsalia debebatur jus strictum
erant enim utrimque onerosa, hinc disparitas
est in gratuita promissione & venditione equi
quia promittens gratuito, non obligat se ex
stitia, vendens obligat se ex justitia, hinc titulus
justitiae praevalet, prima autem sponsalia ex
stitia obligant. Si tamen ex violatione priorum
sponsalium exiguum incommodum fit obve
nturum priori sponsae, secundae autem grave,
si magna orirentur scandala, aequitas saltem ad
qua ac charitas postulare, ut prior cederet
suo, potestque tum Judex compellere ad ducen
dam posteriorem, sicuti enim, si quis post
tum contrahat sponsalia, & defloret virginem
cum qua contraxit, secundum probabilem
rentiam censetur Deus obligationem voti pos
ponere obligationi justitiae, ita & hic censetur
major obligatio cedere minori, *Sanch. Avers. Sp.*
suprà, *Gob. n. 325.* Hinc etiam docet *Lugo*,
tantum praecelisset gratuita est simplex prom
fio Matrimonii, quamvis à puella acceptata
set, sed sine repromissione, si cum alia sequatur
tur sponsalia cum copula, haec praevalere.
75. §. 3. Huc refertur sequens casus: Caja in
sponsalia cum Titio, postmodum impregnata
à Sempronio, qui nunc se offert ad eam ducen
dam: *Queritur*, an Caja dissimulatis primatu
sponsalibus possit Sempronio nubere. *Respon*
nam si Titius resciret constitutionem *Capost*

nunc, certò resiliet, & sic prudenter præsumitur consentire, ut alteri nubat, habetque Causam iustam causam sic regendi istam suam infamiam.

§. 4. Qui contra sponsonem primæ factam pluribus promittit, si prima moriatur vel remittat obligationem, non ideo tenetur ulli ex posterioribus, quia posteriores contractus ab initio fuerunt invalidi, & tempore non convalescunt, *Sanch. l. 1. d. 50. Pont. Burgh. cent. 1. cas. 57. quod aliqui apud Aversam q. 8. f. 13. tenent, etiamsi posterioribus jurasset, in hoc tamen contradicunt Covarr. & Rebell., quia talis promissio jurata servari potest sine peccato, ergo servari debet. Quòd si contractus cum prima non fuisset validus, teneretur secundæ, & sic dicitur ininceps, omnibus autem tenetur de damno causato, Less. Lug. De just. d. 12. n. 39.*

76.

§. 5. Si sponsalia posteriora fuerint inita sub conditione, si altera sponsa nollet, vel moretur vel remitteret, sunt valida, *Krim. n. 273. In dubio autem, an fuerint absoluta, an conditionata, præsumi debent fuisse conditionata, quia alioquin deberet præsumi peccasse contra priora sponsalia, delicta autem non præsumantur, Tamb. Spor. suprà. Quòd si priora fuerint conditionata, & posteriora absoluta adhuc prævalent prima, quia causabant obligationem expectandi conditionis eventum, uti statim dicitur, & tum ineundi Matrimonium, Sanch. l. 5. d. 5. n. 13. Castrop. d. 1. p. 16. n. 10. Krinner à n. 280.*

77.

Q. 11. Quid attendendum sit circa sponsalia conditionata. R. §. 1. Sponsalia conditionata obligant ad duo; imprimis ad ineundum Matrimonium post eventum conditionis; deinde ad expectandum

78.

dum illum eventum: Si enim dies sit appositus dendi
v. g. *ducam te, si fuerit pentecoste*, suspenditur con- cem t
tractus usque ad illum diem, quo accedent nu. 2
contractus fit absolutus, *Castrop. d. 1. p. 16. n. 11* peren
Gob. tr. 10. n. 274. Spor. De Matr. n. 183. decla

79. §. 2. Universaliter supponi debet, quod p *Obj*
foro conscientiae standum sit intentione, qua tione
contrahentes sciunt se habuisse in contrad gio
sponsalium, qualiscunque conditio fuerit ad nio re
ta, uti probabitur n. 240. Si autem dubium & pro
fit, quâ intentione hæc vel illa conditio fit ad oblig
ta, multi dicunt standum esse Jure naturali nem i
quia quamvis Jus positivum n. 238. referat Cap. 1
dum disponat, ut conditio turpis vel impossi Re. ad
bilis censeatur non esse adjecta Matrimonii tia Or
ideoque semper debeat Judex pronuntiare p 573.
valore Matrimonii, tamen cum hæc videant luntas
esse dispositio odiosa, non videtur esse exte nuante
denda ad sponsalia, sed de his judicandum er domi
secundum præsumptiones ex circumstantiã n. 77
Oppositum probabiliter tenent *Sanch. l. 5. d. 1. Inst*
n. 2. & *Krim. à n. 828. 834.* Rationem dant, qualem,
dispositio illa circa Matrimonium non est strictam l
odiosa, & censeatur comprehendere sponsalia, n
quæ inducunt obligationem Matrimonii. Bonu
Quia talis conditio censeatur adjici, cum res quoac
xione, si non sit turpis vel impossibilis, ergo non a
fit turpis vel impossibilis, censeatur debet non a valore
jecta. Utraque sententia est probabilis, & idicent
auctores variant in resolutione casuum cu §.
tales conditiones, uti constabit ex jam dicente, si

80. §. 3. Si conditio adjecta sit repugnans muni
trimonio, sponsalia sunt invalida, uti si pialis, e
mittam sub conditione, ut unus vel uterq ferri de
non habeat jus perendi, vel potestatem repro n
de Tom

positi dendi debitum, ut Matrimonium duret ad de-
 tur corcem tantum annos &c. Et de his iterum dicitur
 cedem nu. 258. Licet tamen adjicitur pactum de non
 6. n. petendo vel reddendo debito, quod pluribus
 declarabitur n. 228.

uod p. *Obji.* Substantia Ordinis sacri affert obliga-
 e, qua tionem ad continentiam; item substantia reli-
 ontra giosa professionis affert denudationem à domi-
 rit ad nio rerum temporalium, & tamen valent Ordo
 dubit & professio, licet apponatur conditio, ut non sit
 fit ad obligatio ad continentiam, vel ad denudatio-
 atural nem illam, uti habetur Can. *Diaconi*. dist. 28. &
 refere Cap. *Insinuante*, 7. Qui clerici vel voventes, ergo.
 mpossi *R. ad 1.* Statum continentie non esse de substan-
 moni tia Ordinis sacri, ut colligetur ex dicendis à n.
 tiare 573. *Ad 2.* Ut valeat professio, debet esse vo-
 videat luntas se abdicandi jure dominii: In Cap. *Insi-*
 e exte nuante, fuit tantum voluntas retinendi usum
 dum et dominii dependenter à nutu prælati. Vide *Krim-*
 stanti à n. 779.

5. d. *Inst.* Intentio non servandi fidem conjuga-
 ant, qualem, vitandi prolem &c. sunt contra substan-
 est firi tiam Matrimonii, cum sint bona illius intrinsi-
 onfali ca, nec tamen ideo invalidantur sponsalia. *R.*
 monii Bonum fidei & prolis est de essentia Matrimonii
 im res quo ad obligationem tantum, quæ suscipitur,
 , ergo non autem quo ad executionem, quam salvo
 non a valore Matrimonii possum velle negligere. Vide
 , & id dicenda n. 238.

um cu §. 4. Si conditio sit impossibilis, v. g. ducam
 dicente, si cras fueris uno cubito major quam jam sis, com-
 nans mnis sententia est cum *Sanch. Dicast. Escob.* &
 uti si p. alis, quod sponsalia valeant, quia conditio cen-
 utere feri debet pro jocosè adjecta, adeoque habetur
 tem re pro non adjecta; sed probabilius contradicunt
 de Tom. VIII.

D

alii

81.

alii cum *Gob.* n. 149. & *Spor.* n. 189. qui enim talem conditionem apponit, sufficienter significat se nugari, & nolle contrahere.

82. §. 5. Si conditio fit turpis, v. g. te ducam, *fi*as *Lutherana*, *fi* consenseris in copulam, *Sanch.* & alii plurimi dicunt esse habendam pro non adjecta, adeoque valere sponsalia: sed *Avers.* q. 5. l. 6. *Gob.* à n. 151. *Spor.* probabilius dicunt standum esse intentione contrahentium. Sponsalia tamen ante conditionem impletam non obligant, quia conditio poni non debet, cum fit turpis, & nullo modo possit obligari ad peccandum: tali tamen conditione copulæ impletæ erit obligatio Matrimonium, si absque peccato contrahi potest. Quid tenendum sit, si contrahatur sub conditione, *fi* vivens adhuc conjux suus fuerit mortuus, dixi n. 55.

83. §. 6. In dubio, an conditio turpis fit serena, an solum ex joco adjecta, prima sententia non relata dicit, censeri debere, quod serio, & communiter fit, ut serio adjiciatur, est autem ex communiter contingentibus prudens presumptio. Idem putant *Gob.* & *Spor.* de conditione impossibili, sed oppositum videtur probabilius, quia communius deest verus consensus, uti n. 81. dictum est. De Matrimonio aliud dicitur Jus, uti dicitur à n. 238.

84. §. 7. Si sponponderint impediti, sed sub conditione, *fi* Papa dispenseret, ac sciverint, Papam non solvere in tali impedimento dispensare, erit illi impossibilis conditio, nec valebunt sponsalia. Si dispensare soleat in tali impedimento, sed hic non fit causa justa dispensationis, et peti non debet, sed dissolvenda sunt sponsalia, si ne petatur aliquid, quod illicitum est peti.

concedi. Si & Papa dispensare soleat, & simul
 adfit iusta causa, *Nav. Sor. Henriq. Barb. Ricc. Avers.*
 q. 8. f. 5. *De Luca De Matri. d. 7. n. 4. Dian. p. 3. tr.*
 4. R. 290. dicunt sponsalia adhuc esse invalida,
 ideóque utrumque posse resilire, ante, imò &
 post obtentam dispensationem, pro qua senten-
 tia *Gob. n. 164.* affert plures decisiones Rotæ. Ra-
 tionem dant 1. quia conditio pendens à vo-
 luntate Principis censetur impossibilis. 2. Quia
 tales contrahentes habentes impedimentum,
 sunt ante dispensationem inhabiles ad contra-
 hendum, ergo ante dispensationem invalidè
 contrahunt, ergo nisi ponatur novus consensus,
 sponsalia manebunt invalida. 3. Si quis post
 votum sacrorum Ordinum iniret sponsalia sub
 conditione, *si Papa dispenses*, nemo coget eum ad
 dispensationem procurandam, & idem est in si-
 milibus impedimentis, ergo, signum est sponsa-
 lia ab initio non esse valida. E contrà *Sanch.*
Pont. Rebell. Comit. Castrop. Gob. n. 162. Spor. à nu.
 184. *Krim. à n. 853. 857. Kugler p. 2. n. 54.* pro-
 babiliùs dicunt esse valida, & positâ dispensatio-
 ne transire in absoluta, sunt enim sub conditio-
 ne possibili, honesta & relata ad tempus, quo
 erunt habiles, docétque praxis quotidiana, sæ-
 pe fieri ejusmodi contractus sub conditione ra-
 tihabitionis obtinendæ à Principe, cujus vo-
 luntas, si adfit causa, cur meritò rati habeat, non
 censetur impossibilis, & quamvis tales sint inha-
 biles ad contrahendum Matrimonium, nullus
 tamen textus vel ratio probat esse inhabiles ad
 contrahenda sponsalia, ergo si contrahant, te-
 nentur. De contractu ipso Matrimonii inito
 sub conditione, *si Papa dispenses*, &c. dicam
 num. 244.

85. §. 8. Si sponderint impediti, sed sub conditione, si impedimentum cesserit, Victor. & alii n. 41. relati dicunt impletâ conditione requiri novum consensum, quia prior erat inter inhabiles, ergo nullus: è contrâ Covarr. Angel. Sanch. l. 5. d. 8. n. 10. aliique cum Krimer n. 869. probabilius dicunt sufficere, quòd prior consensus permanet habitualiter, quia erat inter habiles sub conditione habitante, nempe sub conditione cessantis impedimenti, ergo ferebatur in personas per tale tempore futuro habiles, ergo hac conditione positâ & cessante impedimento est jam absolutus consensus, & inter personas habiles. Universaliter, quòd contractus conditionati veniente conditione sine novo consensu sunt absoluti, dicam n. 246.

86. §. 9. Quando sponsalia inita sunt sub conditione, si pater consentiat, tunc si pater non contradicat, sed taceat, censetur consentire; utrum, si prius moriatur, quàm rogetur, Sanch. l. d. 7. n. 19. Si autem primis petitionibus contradicat, sed postmodum tandem consentit, conditio videtur esse impleta, & sponsalia. Si firmiter dissentiat, ut spes non sit, quòd consentiet intra breve tempus, non obligant, quia mens contrahentium non censetur fuisse ita differri Matrimonium. Si pater primò consentiat, & statim post contradicat, non censetur impleta conditio; quia contradictio statim detecta facit præsumi, quòd prior consensus non fuerit moraliter absolutus. Denique si pater consentiat, & diu post contradicat, videtur mature conditio impleta, & sponsalia transisse in absolutam, quia vim acceperunt à priori consensu jam antè absolutèposito, Spor. n. 186. An

tamen q. 5. f. 6. §. 3. & Gob. num. 167. recensent plurimas sententias authorum pro & contra circa hunc casum, & notant attentè considerandam esse intentionem contrahentium.

§. 10. Si alter repromiserit sub conditione, sed absque determinatione certij temporis, v. g. repromitto, si prius facias te promoveri Doctorem, conditio implenda est, quamprimum moraliter fieri poterit, L. Hec conditio, ff. De condit. & demonstr. Hec conditio, si in Capitolium ascenderit, sic recipienda est, si cumprimum potuerit, ascenderit.

§. 11. Si quis cum duabus inièrit sponsalia, vel cum utraque conditionatè, vel cum prima conditionatè, & cum secunda absolutè, posteriora sunt invalida, quamvis secunda conditio prius impleatur, quàm prima, quia hæc secunda sunt contra fidem priorum, & contra jus primæ acquisitum, vi enim priorum sponsalium tenebatur expectare eventum primæ conditionis, ita cum aliis Castrop. supra n. 5. Spor. n. 182. 184. contra Laym. supra n. 7. & alios.

§. 12. Si copula sit secuta post sponsalia conditionata, præsumitur accessisse absolutam promissionem, etiamsi conditio necdum sit impleta, quia credibile non est, vel juvenem petiturum, vel saltem puellam consensuram fuisse, nisi sub spe absoluta & dsterminata futuri Matrimonii, Perez, Gob. n. 276. Spor. num. 183. Krim. 864. contra Sanch. & alios. Si tamen habens copulam noluiisset absolutè se obligare pro foro conscientia, non esset attendenda præsumptio, utpote nitens falso.

§. 13. Si Caja fateatur se repromisisse Titio, sed dicat se repromisisse sub conditione aliqua, Titius autem dicat illam absolutè repromisisse,

aliqui dicunt Cajæ incumbere onus probandi quòd conditionem adjecerit, quia affirmans incumbit probatio, & reus suam exceptionem vel intentionem, in qua se fundat, probare tenetur, cum ordinariè præsumi non possit. E contra *Andreas Gaill.* & alii multi cum *Gob. num. 18* probabiliter dicunt Titio incumbere probare quòd conditio adjecta non fuerit, quia qui acceptat confessionem, debet illam acceptare eodem modo, qualificatione, & exceptione, quam addidit ille, qui confitetur, alioquin, si hæc firmæ non acceptentur, reus censetur potius manere negans, quàm esse confitens, valet autem hæc tantùm in causis, quæ non sunt criminales, ubi non est præsumptio in oppositum, uti tant eidem authores.

91. §. 14. Si Berta affirmet, Matrimonium fuisse à Cajo esse promissum sub conditione copulæ quam ideo admiserit, Cajo autem fateatur copulam, sed neget conditionatam illam promissionem, Bertæ imperari debet silentium, quantum ad sponsalia attinet, & Cajo est absolvendus, quia actore non probante absolvitur reus. Neque Berta aut Cajo potest admitti ad juramentum, nisi afferant alias præsumptiones vel indicia facientia pro se semiplenam probationem. Si autem pro utroque essent talia indicia quæ facerent semiplenam probationem, Berta putat juramentum purgativum esse reo deferendum, actori autem non esse permittendum juramentum in supplementum probationis, quod Judex debet esse propensior ad liberandum quam ad condemnandum: in hoc tamen matrem permittitur arbitrio prudentis Judicis *Gob. n. 94.*

§. 15. Si alteruter impediatur, quominus conditio licita & honesta impleatur, talis impediens manet obligatus etiam non impletâ conditione, alter autem manet liber, donec impleatur, sic enim habet regula Juris, apud *Gob.* num. 272. & *Spor.* n. 181. quod, quoties per eum, cuius interest conditionem non impleri, stat quominus impleatur, perinde fit respectu illius ac si impleta esset, qui autem talem conditionem conatur impedire, æquivalenter frangit fidem datam, & renuntiat sponsalibus, hinc pars altera, si velit, potest resilire, *Gob.* n. 273. Vide *Krim.* à n. 922.

Plura circa consensum & Matrimonium conditionatum addentur à n. 238.

Q. 12. Quid præterea notandum sit circa promissionem Matrimonii inter consanguineos vel aliter impeditos. R. §. 1. Si promissio fiat absolute, non obligat, quia vel sunt inhábiles ad Matrimonium, vel promittunt rem illicitam, ad quam non potest esse obligatio, & perinde est, si impedimentum inter illos sit dirimens siue impediens tantum, uti rectè *Aversa* q. 8. f. 7. omnia enim dirimunt, id est, impediunt valorem sponsalium absolutorum; quamvis, si sit impedimentum impediens tantum, Matrimonium initum futurum esset validum. Et consequenter invalida sunt absoluta sponsalia eorum, qui aut validè aut licitè non possunt inire Matrimonium, *Gob.* n. 98. Idem dicunt *Sanch.* l. 5. d. 5. n. 26. & *Gob.* n. 166. quamvis in mente habuissent petere dispensationem, si hoc exteriùs non expresserint, quia cum sit contractus inter homines, quæ ex natura non insunt, debent exprimi, alioquin non attenduntur, uti ex Jure probat *Krim.* n.

860. Si tamen post promissionem locuti sint, & egerint de impetranda dispensatione, jam expressa est conditio, uti rectè *Sanch.* n. 27. nam perseverabant in illa promissione, cui jam sufficienter etiam externè adjecerunt conditionem

94. §. 2. Si promiserint sub conditione dispensationis obtinenda, dixi n. 84. probabilius videri, quòd promissio valeat: quamvis autem ante conditionem impletam non sit obligatio ratione sponsalium (quamdiu enim consensus non est absolutus & perfectus, non sunt strictè sponsalia, ideòque non pariunt impedimentum publicæ honestatis) est tamen obligatio ex promissione simplici, quæ impletâ conditione transivit in sponsalia: Et quamvis inhabiles fuerint ad contrahendum pro tunc, tamen non ad contrahendum pro tempore impletæ conditionis. *Sanch.* n. 24. Et ex his inferunt aliqui, si Scholasticus Societatis JESU promiserit Matrimonium sub conditione liberationis à votis absolutum ab his teneri, quia, quamvis vota illa dirimant Matrimonium de præsentì, non tamen impediunt valorem promissionis pro futuro libero implendæ.

95. §. 3. *Sanch.* n. 36. *Laym. Gob.* n. 164. putant plerumque præsumi debere, quòd is, qui Matrimonium urget, vel cujus magis refert in tacitè se obligarit ad procurandam dispensationem, quamvis contradicat *Castrop.* nisi per hoc quòd dixerit, dispensationem fore facilem, obtinuisset copulam, tum enim subivisset omnia, quæ sunt necessaria ad procurandam, alioquin sicuti si aliquis promittat aliquid sub conditione, si fiat consensus, non ideo obligatur specialiter procurare, ut fiat consensus, ita & hic. Communibus tamen sumptibus

bus procurari debet dispensatio, cum sit causa communis, uti omnes notant cum *Sanch.* n. 37.

§. 4. Si fidelis promittat infideli, sub conditione, si fiat fidelis, obligare quidem possunt in ratione simplicis promissionis, attamen juxta mentem Ecclesie non sunt sponsalia, nec inducunt publicam honestatem, quia Canones tantum loquuntur de sponsalibus inter fideles, *Angles, Henriq. Avers.* q. 8. f. 5.

Q. 13. Quid notandum sit circa promissionem Matrimonii disjunctivam vel incertam. R. §. 1. Promissio disjunctiva, uti si quis spondeat ducere vel *Cajam* vel *Titiam*, non constituit sponsalia proprie dicta, quia hæc debent esse circa determinatam personam: nihilominus si talis promissio acceptata sit ab utraque, inducit obligationem ducendi alterutram. Quod si unam eligat, & illa renuat, non tenetur ducere alteram, quia per ipsum non stat, quominus promissionem impleat, sed stat per illam, quæ recusat, quia retinuerat liberam optionem alterutrius, *Sanch.* l. 1. d. 26.

§. 2. Si quis promiserit *Cajæ* vel *Titiaë* ejus forori, & cum *Caja* habuerit copulam, præsumi debet, se determinasse ad *Cajam*, & absolute voluisse hanc ducere, quia non debet præsumi, quod peccare voluerit contra justitiam, contra quam peccasset, si absolute noluisset ducere *Cajam*, quia per copulam cum *Caja* contraxit affinitatem cum *Titia*, ergo tenetur ad *Cajam*. Quod si promississet *Cajæ* vel *Titiaë* non sanguineis, dicunt multi cum *Avers.* q. 8. f. 3. non debere ex copula cum *Caja* præsumi, quod determinarit se ad *Cajam*, nisi aliud dederit signum determinati consensûs, quia adhuc posset ducere

96.

97.

98.

ducere Titiam, sed oppositum videtur probabilius, quia secundum dicta n. 89. creditur non est, vel ipsum petiturum vel ipsam consensuram fuisse in copulam, nisi sub promissione saltem tacita contrahendi Matrimonii.

99. §. 3. Promissio incerta, uti si quis spondeat accipere unam de tribus filiabus Titii, etiam non sunt proprie sponsalia, obligat tamen talis promissio, & tenetur unam accipere, quæ ei placuerit, Bonac. Avers. supra, Gob. n. 136. Similiter pater jurarit Titio se daturum unam de tribus filiabus suis, potest assignare, quam volet, & Titius unam respuat, non tenetur dare aliam, reliquæ moriantur, antequam designaret unam tenetur dare superstitem. Quod si Titius habet copulam cum una, pater nullam tenebitur dare; non illam, cum qua habuit copulam, quæ ad nullam determinatè tenebatur; nec aliam propter impedimentum affinitatis, quod contraxit, Sanch. supra, Bonac. de spons. q. 1. p. 3.

100. Q. 14. Quid dicendum sit de sponsalibus, quæ fiunt in absentibus vel invitis parentibus. R. §. 1. Multum sunt in utroque Jure, quæ videntur statuere, non tantum Matrimonium, sed etiam sponsalia fiant consensu & consentientibus parentibus, sed dicendum est cum Krimer à n. 132. & communiter, non esse debitum necessitatis ad eam personam, quam proponunt parentes, sed ad sumendum debitum honestatis & decentiæ, at tamen teneri consulere parentes, uti pluribus dicam n. 569.

101. §. 2. Si parentes contradicant sponsalibus invitis, putat Menochius promittentem hoc ipso non obligari, sed alii cum Gob. tr. 10. n. 33. melius dicunt obligari, nisi secutura essent, graviter inco-

incommoda, quia sponsalia fuerunt absoluta, neque hæc præcisè est iusta causa dissolvendi, secundùm dicenda postea.

§. 3. Quamvis parentes minarentur exhæredationem, tamen si impregnavit sponsam factâ sponfione vel spe Matrimonii, tenetur ducere; & quamvis leges quorundam locorum permittant tales contrahentes exhæredari, hæc tamen sunt correctæ à Jure, non tantùm Canonico, sed etiam civili, uti dicitur n. 571. Quòd si timeretur perpetua offensa parentum, *Sanch.* aliique apud *Gob.* n. 335. putant talem sponsum non teneri ducere, sed de hoc dicam n. 169. An autem pater possit filix contra voluntatem suam nubenti negare dotem, dicitur n. 572.

Q. 15. Ad quid teneatur, qui juravit se ducturum Titiam, & nullam aliam. R. Tenetur ducere Titiam: Si autem Titia renuat, potest ducere aliam, quia juramentum erat factum in gratiam Titix, quæ jus remittit: & quod dixerit, nullam aliam, intelligebat præ Titia, seu prætermisâ Titia, si ipsa vellet, *Gob. tr.* 10. n. 134.

Q. 16. An sponsalia ex metu injustè incusso contra-cta sint valida, vel saltem obligent ex religione, si accedat juramentum. R. Operæ pretium est scire, an valida sint, nam, si valida sint, inducunt impedimentum publicæ honestatis. Quis autem metus dicatur levis aut gravis, & quotuplex sit, dixi l. 3. p. 2. à n. 630. quibus suppositis,

§. 1. Levis metus injustè incussus non invalidat sponsalia, uti colligetur ex dicendis n. 649. Attamen talia sponsalia manent infirma in foro conscientix, & propriâ autoritate metum passi sunt irritabilia, uti dixi l. 3. p. 2. n. 642. ac præter ibi citatos, docent *Bonac. Becan.* nec improbat *Avers.*

Avers. q. 8. f. 4. Ratio autem est, quia cum per metum incutiens teneatur relaxare fidem metu iniuste extortam, poterit ille, qui iniuste passus est metum, revocare fidem à se datam. An autem ille saltem, qui metum incusserat, obligetur dubium est: negant *Sanch.* l. 4. d. 15. n. 5. & *Sponser* n. 150. quia putant in contractu oneroso utrimque obligante ad æqualitatem, qualis est promissio Matrimonii, vel utramque vel neutram partem esse obligatam, sed oppositum videtur probabilius cum *Aversa*, & constat saltem ex promissione simplici acceptata posse ex utraque tantum parte esse obligationem.

106. §. 2. Probabilius videtur, quod metus gravis etiam ab extrinseco & iniuste incussus ab altero etiam contrahente ad extorquendum consensus, spectato Jure naturæ non invalidet sponsalia, uti nec alios contractus ex natura sua rescindibiles, secundum dicta l. 3. p. 2. à n. 69 ubi auctores affirmantes & negantes retuli, præter ibi citatos pro parte affirmativa statim etiam *Covarr.* & *Avers.* supra: è contrà pro negativa, quæ nostra est, stat acriter *Kymer* à n. 40. Ratio est, quia quamvis talis metus imminuat artamen non videtur tollere libertatem ad sponsalia sufficientem, cum relinquat ea simpliciter voluntaria. Et cum hæc injuria maneat rescissibilis per rescissionem sponsalium, non est sufficientis ratio dicendi, quod Jure naturæ sint irrita. Et hæc firmabuntur ex dicendis n. 671.

Obj. Talia sponsalia spectato Jure naturæ poterant obligare ad ineundum Matrimonium, ergo spectato Jure naturæ sunt irrita saleem ratione objecti sui, ad quod obligarent. *Probantur.* tale Matrimonium est ab initio irritum

saltem Jure positivo, uti constabit ex dicendis à n. 653. implicat autem dari obligationem ad actum ab initio irritum, ergo. *Confirm.* Nam recta ratio dicit, non posse dari obligationem ad aliquid illicitum, vel per leges impossibile, Matrimonium autem tale est illicitum & per leges impossibile, ergo. *R.* Non poterant obligare obligatione inevitabili, c., obligatione evitabili. n. nam metum passus statim posset contractum rescindere, & se ab obligatione illa liberare, si autem nollet rescindere, posset liberè & voluntariè contrahere Matrimonium: unde patet responsio ad confirmationem; nam si nolit illa sponsalia rescindere, Matrimonium erit utrinque licitum: Et simile est, si jures latroni dare pecuniam, secundum dicta l. 3. p. 2. num. 728. nam religio ratione juramenti te obligat ad dationem, quamvis latro eam illicitè exigat, & si non velis rescindere illam obligationem peritâ relaxatione juramenti, teneberis eam nunc liberè solvere, quamvis postea post momentaneam solutionem maneat tibi jus repetendi solutum.

Inst. Votum ingrediendi Religionem metu extortum est Jure naturæ irritum, quia professio metu extorta est irrita, ergo similiter sponsalia, sicuti enim ingressus in Religionem est via ad professionem, ita sponsalia ad Matrimonium. *Respondent* 1. multi apud *Busenb.* quem retuli l. 3. p. 1. n. 363. negando consequentiam, eò quòd Deus vota extorta non acceptet, homo autem acceptet promissionem extortam. *R.* 2. *n. antec.* nam si voveat ingredi Novitiatum ad experiendum, retentâ libertate postea profitendi vel non profitendi, votum valbit, uti dixi

l. 4. n. 52. & si postea profiteatur, valebit professio, quia jam liberè fiet. Si autem coactus metu etiam ad vovendum, vel ad professionem si probet hunc metum intervenisse, professio declarabitur fuisse, saltem Jure positivo irrita.

Reliqua soluta sunt l. 3. p. 2. à n. 643. Quia autem tenendum sit de ipso contractu Matrimonii ex metu gravi contracto, spectato Jure tam naturali quàm positivo, dicitur à n. 647.

107. §. 3. Probabile est, quòd sponsalia ita iniuncta ob gravem metum ab altero contrahente iniunctè incussum sint Jure positivo invalida, sic enim videtur statui Cap. *Ex litteris*, De despons. in pub., & docent gravissimi authores cum *Covarr. Avers.* q. 4. l. 6. *Sanch.* l. 4. d. 19. n. 3. *Kugler* p. n. 34. contra *Less.* *Haun.* *Wiestn.* *Krimer* à n. 42. & alios, qui etiam probabiliter contradicunt, rectè addunt *Sanch.* à n. 5. & *Less.* l. 2. c. 17. n. 3. quamvis valida essent, posse coactum propria autoritate ab eis resilire. Dixi, ab altero contrahente incussum, nam *Krimer* n. 432. putat, si metus à tertio sit incussum, per L. 14. §. *In actum* ff. Quod metus causà, fieri potestatem metum passo, ut sponsalia per Judicem rescindantur, uti etiam in aliis contractibus notavi l. 3. p. 4. num. 640.

108. §. 4. Ejusmodi sponsalia ex gravi metu iniuncta non firmantur juramento, uti patet ex cit. Cap. *Ex litteris*, docentque auctores cum *Sanch.* d. 2. n. 3. Nec tale juramentum obligat, quia jus illud ab initio irritat, unde nec opus est relaxatione illius, *Azor* l. 1. c. 11. q. 14. E contra sponsalia ex metu levi validè iniuncta, essent etiam jurata, quamvis non firmarentur juramento, tamen juramentum obligaret ex religione, usque

dum relaxaretur ab Episcopo, *Sanch. n. 4.* Quid autem tenendum sit de ipso Matrimonio per metum extorto, si juramentum illi adjiciatur, dicam n. 666.

Q. 17. Quid addendum sit circa sponsalia impuberum. R. Supponendum est ex dictis in l. 3. p. 2. n. 667. masculos esse impuberes, qui annum decimum quartum, femellas autem, quæ duodecimum necdum compleverunt, uti habetur *Cap. Attestationes, De despons. impub.* Et de illorum sponsalibus addenda sunt seqq.

§. 1. *Cap. 3. 4. 5. 15. De despons. impub. 110.* requiritur septennium ad valorem sponsalium, debetque illud esse plenè ac physicè completum, secundum dicta n. 50. & dicenda n. 689. Additi tamen hic n. 50. non peccare eos, qui ante septennium ineunt, quia illud nullo Jure prohibetur, quod enim adducitur ex *Cap. 2. De despons. impub.* dicam n. 691. esse intelligendum de Matrimonio. An autem tum valeant, si malitia suppleat ætatem, dixi n. 50.

§. 2. Si impubes contrahat Matrimonium 111. de presenti, hic contractus est quidem invalidus in ratione Matrimonii, uti dicitur n. 689. attamen valet in ratione sponsalium secundum dicta n. 52.

§. 3. Sponsalia ab utroque vel alterutro impubere inita sunt valida, cum per nulla Jura irritentur, imò inducunt impedimentum publicæ honestatis per *Cap. Litteras, Cap. Accusar. Cap. Continebar* De despons. impub. sunt tamen suspensa, quia quamprimum impubes fuerit affectus annum pubertatis, datur ei optio, vel resiliendi vel approbandi sponsalia, *Cap. De illis. Cap. Anobis, ibidem.*

113.

§. 4. Cap. De illis, ibid. ita statuitur: De illis qui infra annos aptos Matrimonio sponsalia contrahunt, siue uterque siue alter reclamet, antequam ad annos Matrimonio aptos pervenerint, & postulent separari, non sunt ullatenus audiendi: idest, talia sponsalia non possunt sine dispensatione, nequidem mutuo consensu dissolvi, priusquam facti sint puberæ cuius legis causas dant *Sanch. l. 1. d. 51. & Gob. l. 9. n. 382.* sufficit hæc, ne ætas illa ob inconstantiam exponatur nimis mutationibus. Quod si ante septennium contraxissent, secundum dicitur n. 50. non essent sponsalia, sed simplex promissio, quæ mutuo consensu revocari possit, J. enim tantum loquitur de sponsalia contrahentibus, *Avers. q. 8. l. 11. §. sexta.*

114.

§. 5. Si impubes sponsalia firmasset juramento, *Sanch.* & alii multi cum *Aversa §. septimo* dicitur teneri ex motivo religionis, nec posse ad eam pubertate resilire, quia *Cap. Ex litteris, 2.* de sponsalibus absolute dicitur, talem impubere intuitu juramenti debuisse compelli prioris sponsam accipere. E contra *Tamb. Pontius l. 12. d. 9. n. 7. Castrop. d. 1. n. 17.* absolute negant, quod juramentum videatur sequi naturam actus, cui adjicitur. *L. fin. Cod. de numer. p. cun.* sponsalia autem imbibunt conditionem nisi facti puberes resiliamus, ergo cum possint expedire ab obligatione contractus, etiam videntur se posse expedire ab obligatione juramenti. Attamen responderi potest pro *Sanch.* quamvis juramentum non firmet actum, cum tamen sine peccato servari possit, reverentia vni Numinis invocari videtur postulare, ut servetur, donec dispensetur, uti dictum est *p. 2. d. 726.* Fatentur tamen omnes minores

causam sufficere pro talibus sponsalibus & iuramentis impuberum dissolvendis.

§. 6. Si sponsi ante pubertatem se carnaliter cognoverint, sponsalia censentur completa, nec datur locus resiliendi, quia, qui habet generandi potentiam, in Jure non reputatur impubes, Cap. *A nobis*, Cap. *Puberes*, De despons. impub. Cap. ult. De eo, qui cognovit consanguineam. 115.

§. 7. Si pubes cum impubere contraxerit, non potest resiliere, nisi alter quoque factus pubes ei obligationem remittat, potestas enim resiliendi est concessa soli impuberi in favorem & privilegium statûs, Krimer n. 617. Spor. n. 197. cum communi.

§. 8. Qui prius fit pubes, potest statim resiliere non expectatâ pubertate alterius, quia frustra expectatur eventus, cujus nullus est effectus, Cap. *Cum contingat*, 36. De officio delegati, & ita docent Abb. Hostiens. Sanch. l. 1. d. 51. Côm. Dian. Averfa §. *Si ergo*, Krimer n. 613. contra Gob. Nald. Masstrum n. 79. & alios, 117.

§. 9. Si parentes pro liberis necdum septennibus contrahant sponsalia, invalida sunt, nisi liberi septennio majores approbaverint, communis cum Kugler p. 1. n. 98. Similiter si contraxerint pro impuberibus septennio majoribus, etiam invalida sunt, si aliquo modo non consentit filius; Et utrumque habetur Cap. un. De despons. impub. in 6. Quando autem Cap. *Tua nos*, De despons. impub. dicitur, postquam filius pervenerit ad perfectam aetatem, omnino debet hoc implere, Tò debet significat debitum decentiæ, honestatis, pietatis erga Parentes, si non adsit causa in contrarium, de cætero parentes, qui talia sponsalia contraxerunt pro liberis suis, Tom. VIII. E non

non tenentur nisi procurare, quantum possunt, consensum liberorum, quando adoleverint, *Krimer* à n. 606. Attamen talia sponsalia per parentes contracta, quando valuerunt, rescindere non possent, nisi liberi sint puberes. *Sanch. Krimer* n. 618.

119. §. 10. Factus pubes debet, per se loquendo, statim rescilire, si rescilire velit, id est, intra triduum saltem ante vel postquam pubertatem assecutus, quod enim intra triduum fit, dicitur in continenti & statim fieri. L. fin. Cod. De errore advocati, & L. fin. Cod. De judiciis; Quod si non illico reclamavit, sponsalia sine posteriori ratificatione manent completa. Ac sufficiens pro foro conscientiae reclamationem à pubertate assecuto esse factam etiam interne talem, uti habent *Sanch.* l. 1. d. 51. n. 17. *Krimer* n. 619. & alii contra *Ponsium* l. 12. c. 9. n. 5. *Castrop.* d. 1. p. 17. n. 5. Et pro foro externo, Judex pro dissolutione sententiam ferat, si factam esse coram Confessario & testibus: imò sufficit factam esse reclamationem ante annum pubertatis, dummodo pubes eum dissentire non mutet, quia licet impubes non possit invalidare sponsalia, potest tamen, si in dissensu persistat pubes factus, per illum ipsum dissensum sic continuatum impedire, ne lapsu temporis requisiti videatur illa tacite ratificasse, quia tum pubes censetur in illo dissensu persistasse, *Sanch.* n. 16. *Avers.* §. *Notant.*

120. Q. 18. Quid dicendum sit in variis dubiis circa formam & obligationem sponsalium. R. Aliqua de dubiis circa contractus dixi l. 3. p. 2. à n. 661. quae etiam huc pertinent, & ibi videri possunt. Et adde sequentia. §. 1. Qui ante septennium im-

sponsalia, & nunc dubitat, an tum habuerit usum rationis, illis non tenetur, ex Cap. *Accessit*, De spons. impub. *Schild. tr. 6. c. 7. §. 1.* Unde nec talia sponsalia inducunt publicam honestatem, hoc enim casu tollitur illud impedimentum, vel per hoc, quod Ecclesia omnem contractum puerorum septennio minorum invalidat, licet ratione utantur, sic ut etiam ex consensu illorum in sponsalia & Matrimonium nolit oriri impedimentum publicæ honestatis, uti docent *Abb. Socinus, Rosella, Brunellus, Carrerius*: vel quia in eo, qui minor est septennio, cōsensus fuit nullus, eò quod præsumatur non adfuisse usus rationis, uti docent cum communi *Sanch. l. 1. d. 16. n. 9.* vel quia Ecclesia omnes actus sponsalicios & Matrimoniales ante septennium initos, quando dubium est, an adfuerit usus rationis, invalidat, sub conditione tamen, si postea non innotescat, quod adfuerit usus rationis, vel si nolit de futuro, & Deus videat, quod postea non innotescat contrahentem usum esse ratione, uti vult *Schild. rejectis duabus aliis sententiis*. E contra certus de sponsalibus initis post septennium, & dubius an cum usu rationis, tenetur se gerere, ac si sponsalia iniisset, Jus enim tum præsumit adfuisse usum rationis, *L. Si infanti, Cod. De Jure delib. Idem dicit Schild.* de eo, qui dubitat, an sponsalia iniêrit ante, an post septennium, nam *Sanch. in Dec. l. 4. c. 1. n. 14.* idem etiam dicit de voto, sponsalia autem & vota communiter non fiunt ante septennium, ergo ex communiter contingentibus præsumitur facta esse post septennium; sed de hoc videri possunt diêta l. 3. p. 1. n. 387.

§. 2. Dubitans, an verè promiserit, non te-

E 2

netur,

netur, quia libertas est in possessione, communis *Sanch.* l. 1. d. 9. nu. 11. si autem sciat se promississe, sed nesciat, an serid, an fictè, *Spor.* n. 139 adhuc putat non teneri, quia necdum certum est promissionem obligatoriam possedisse, *fec. Sanch.* n. 13. & alii probabilius dicunt teneri, quia verba promissoria sunt in possessione, cum quibus præsumi debet fuisse animum se obligandi, prout verba significabant, unusquisque enim præsimitur loqui secundum mentem. Unde etiam, quando scit se fuisse obligatum promittere, sed non scit, an satisfecerit huius obligationi, indicabit se promississe, quia delicta vel fraudes non præsuntur, & in dubio probabiliter id factum, quod de Jure erat faciendum, *Gob. tr.* 10. n. 136.

¶ 22. §. 3. Quamvis verba, *accipiam te in uxorem ducam te &c.* de se indifferentia sint ad significandum nudum propositum, vel promissionem, tamen ex communi sensu & interpretatione censentur in hac materia tanquam promissiva & obligatoria, *S. Th.* & alii communiter cum *Avers.* q. 8. f. 3. §. *Debet.* Idem est, si juvenis petat, *vis me ducere?* & puella dicat, *ita*, nisi circumstantiis colligeretur, quod juvenis tantum voluisset explorare mentem puellæ, *Vass. Avers.*

123. §. 4. Quando dubium est, an per verba significentur sponsalia, an Matrimonium, si omnia adhuc integra sint, standum est pro libertate, & dicendum esse tantum sponsalia, *Gob.* 86. Notatque ex aliis multis *Barbosa* De dictione 436. n. 14. quod verbum *volo*, junctum altero verbo infinitivo non importet dispositionem de presenti, sed voluntatem agendi de futuro

uti si dicam, volo te ducere in uxorem, & colligitur ex Gob. in L. Servi electiones, verbo, possumus, ff. De legatis, hinc Sanch. l. 1. d. 18. à n. 25. docet, per ea fieri sponsalia, sed dubium esse, an Matrimonium fiat: nihilominus per illa verba: volo te ducere, fieri non tantum sponsalia, sed etiam Matrimonium volunt alii cum Pontio l. 2. c. 9. n. 8. Vide Lugo in Resp. mor. l. 3. dub. 16. n. 47.

§. 5. Si juvenis coram Parocho & testibus 124. dicat: ex crastino, seu, in crastinum accipio te in uxorem, & puella respondeat, & ego te in maritum, multi dicunt esse Matrimonium, quia dicunt, se de presenti consentire, quamvis executionem suspendant in crastinum, uti si hodie dem equum pro cras utendum. E contra Sanch. & Gob. n. 64. dicunt esse tantum sponsalia, quia quamvis loquantur in presenti, tamen videntur referre ad futurum tempus pro habendo ultimato consensu. Utraque sententia est probabilis, sed prima videtur probabilior. Quod si vir dicat, accipio te in uxorem, & puella respondeat, & ego te accipiam in maritum, erunt tantum sponsalia, quia licet verba viri significant in presenti, tamen responsio puellæ transfert utrumque consensum ad futurum, Avers. q. 8. f. 3. §. Potest. Spor. n. 145. Si dicant, volo te esse meam & meum conjugem, Pontius dicit esse Matrimonium, Sanch. sponsalia. Si tamen dicerent, ex nunc volo, Avers. fatetur fore Matrimonium.

§. 6. Quando verba vel signa personæ prius 125. loquentis de sponsalibus, clarè significant promissionem, si verba, quæ altera pars reponit, sint dubia, dabent intelligi secundum verba illius, qui prius est locutus, censetur enim respondisse ad rem, & ad materiam subjectam, Sanch.

l. 1. d. 18. n. 4. Gob. n. 72. Spor. n. 152. E contra si verba aut signa utriusque sint ita dubia, ut eius non possit mens conjici, debet Judex potius interpretari contra sponsalia, *Rebell. Perez, Dicitur Gob. à n. 73. Spor. n. 153.* contra *Tann. Tamb.* & alios: Ratio est quia standum est pro libertate possidentis illam, nisi Jus aliquid contrarium disponat, Jus autem respectu sponsalium nihil disponit in contrarium, quamvis disponat, ut in dubio steretur pro valore jam initi Matrimonii; ubi est diversa ratio, cum è Matrimonio dissoluto nasci possint alia incommoda circa proles vel dotem: hinc, inquit *Gob. n. 76. cum Henriq. & Tann.* si quis sit dubius de suis sponsalibus, potest pronuntiare pro sua libertate Favendum tamen est potius fœminis quam masculis, quia hi solent sæpius decipere, aut facilius frangere fidem, *Henriq. Sanch. Gob. n. 77.*

126. §. 7. Verba certò significantia sponsalia sunt *accipiam vel ducam te, non aliam sed te ducam: habebis me in fidem, nisi te ducam: Gob. Spor. n. 155.* Ratio est, quia hæc & similia ex communi sensu omnium significant saltem implicite promissionem & voluntatem se obligandi, *Sanch. l. 1. d. 18. n. 12. Tamb. Tann. Gob. à n. 48.* è contra hæc verba dubiè significant sponsalia, *te desponsabo: te desponsalia contraham,* quia potest esse promissio sponsalium tantum, & non Matrimonii, ita ut illa; *volo contrahere tecum; placet te ducere;* nam multi dicunt per illa significari animum tantum faciendi sponsalia, vel affectum ad Matrimonium, quamvis necdum admittatur obligatio: Similiter per illa: *volo te habere; volo te habere in uxorem, item, tu eris mea;* putant multi significari Matrimonium, alii sola sponsalia, *Gob.*

§ 8. dicit apud Germanos nudis illis verbis nihil perfici, nisi aliquid aliud accedat, quia non satis exprimitur obligatio, sed potius declaratur tantum desiderium habendi pro uxore: per illa autem, *contraham tecum Matrimonium*, significatur tantum propositum, nisi aliud colligeretur ex circumstantiis, Tam. Gob. n. 61. Spor. n. 159.

§. 8. Hæc verba, *nullam aliam ducam præter*, 127. vel, *nisi te*, facere possunt sensum, vel hunc: *ducam te, & nullam aliam*; vel istum: *si aliquam ducam, te ducam*. Et probabilius videtur cum Sanch. l. 1. d. 19. Leym. Avers. q. 8 f. 3. Krimm. n. 76. contra alios multos, quod faciant posteriorem sensum, adeoque non faciant sponsalia, nam nisi alia intentio aliunde constet, sicuti, cum dico: *nullam Religionem ingrediar, nisi Carthusianam*, significo, si ingrediar aliquam, ingrediar Carthusianam, attamen possum nullam ingredi, ita & hie. Si tamen coram Parocho & testibus diceret, *non ducam aliam nisi te*, fieret Matrimonium, quia ex circumstantiis constaret sic debere exponi: *ducam te & nullam aliam*.

§. 9. Si Cajus propinans Titia dicat, *propino tibi in Matrimonium* & Titia annuens respondeat, *Deus tibi benedicat*, communiter censeretur non debent sponsalia, si de contrahendo antehac nil egerint, quia nec juvenes solent serio talia dicere, bene scientes, quod puellæ non facile soleant ita citò serio repromittere, neque Titia satis significavit repromissionem: si tamen antehac tractassent de sponsalibus, & ex circumstantiis judicaretur serio agere, præsumi deberet valere sponsalia, quia tum satis adverteretur esse serius animus in Cajo promittente & mutuo consensus in Titia respondente, sicuti, si cui propinetur

sanitas Cæsaris, & ipse dicat, Deus tibi benedicat, censetur consentire in appreciationem pro sanitate Cæsaris, uti è contrà, si propinetur ad sanitatem Turcarum, nunquam dicet, Deus benedicat, & sic ostendit dissensum, Gob. à n. 31. Spor. n. 162.

129. §. 10. Hæc verba: *promitto tibi amorem & fidelitatem*, nisi adsint aliæ circumstantiæ, non continent promissionem Matrimonii, quia amor & fidelitas possunt in aliis rebus præstari, Gob. n. 65. Si tamen mox sequeretur traditio annuli, vel copula, censerentur contracta sponsalia, quia dubium per talem circumstantiam censeretur sufficienter solutum, Spor. n. 161.

130. §. 11. Si juvenis dicat: *do tibi hunc annulum vel hoc strophium in ordine ad Matrimonium*, & puella acceptet, quamvis nihil dicat, videntur esse sponsalia, quia acceptatio cum taciturnitate est æquivalenter repromissio, Sanch. Gob. n. 67. E contra tamen, si juvenis apprehendat manum puellæ, & dicat: *sub fide mea te ducam*, illa autem nec retrahat manum, nec contradicat, per hoc non censetur repromittere: sed si juvenis diceret: *habes meam manum in signum, quod sim te ducturus, si tamen etiam me velis*, & puella vicissim daret manum, forent sponsalia, quamvis illa nihil diceret, quia datio manûs est sufficiens signum reciproci consensûs, Sanch. Gob. n. 66.

131. §. 12. Si puella dicat: *tibi nubam, si Deo placuerit*, & juvenis respondeat, *& ego ducam te, si Deus ita disposuerit*, non sunt sponsalia saltem absoluta, quia non est absoluta promissio, nisi ex circumstantiis intelligeretur, quod significarent se iudicare, quod sic sibi expediret ad salutem, & ideo

ideo
illum
§.
Cajæ
mitte
solut
Caja
volue
sumit
autem
dente
§. f. 1.
§.
pro fe
addid
an ven
festun
sensu
rit, d
prom
se lib
etiam
nem. V
à n. 7
de ver
trimo
vel un
sponfa
de qua
Q.
laygit
sumit
stabil
facto
gnus,

ideo promittere, quia censerent Deo placere & illum ita disponere, *Gob. n. 169.*

§. 13. Si Titius promiserit Matrimonium *132.*

Cajæ acceptanti promissionem sed non repromittenti, & dubitetur, an Titius voluerit se absolute obligare, an tantum sub conditione, si Caja repromitteret, censendum est, quod non voluerit se absolute obligare, quia in dubio præsumitur id, quod plerumque fieri solet, sponsi autem non solent velle se obligare, nisi dependenter à reciproca repromissione, *Bonac. Avers. q. 3. f. 1. §. ult. Gob. n. 20. Spor. n. 135.*

§. 14. Si sponderint pro certo die, v. g. *133.*

pro festo sancti Petri inire Matrimonium, nec addiderint, an dies ille esset pro terminanda, an verò pro urgenda obligatione, si necdum sit festum S. Petri, debet hoc dubium mutuo consensu determinari. Si festum adsit vel præterierit, debet unus alteri proponere executionem, promissi, qui, si renuat, videtur etiam alter se liber, nisi aliunde præsumeretur voluisse etiam post illum diem permanere obligationem. Videri possunt *Tamb. l. 8. tr. 3. c. 2. §. 3. Krimer. à n. 77. & 81. Kugl. De Matr. à n. 56.* ubi agunt de verbis aut signis dubiis circa sponsalia & Matrimonium. Quomodo autem probari possit, vel unde præterea præsumi debeat contracta esse sponsalia, fusè tradit *Gob. à n. 89. & à n. 91.* agit de qualitate testium in hac materia.

Q. 19. Quid notandum sit circa arrhas, sponsalitiarum *134.*

largitatem, donum matutinum. *R. §. 1.* Arrha sæpe sumitur pro contractu, quo traditur pignus pro stabilienda obligatione ad non recedendum à facto contractu sub pœna amittendi tale pignus, *Omate de contr. tom. 2. d. 34. f. 1.* Nos hîc

per arrham intelligimus hoc, quod post sponsalia datur veluti pignus pro affecuratione Matrimonii futuri, *L. Arrhis. Cod. De sponsal. Statu* tur autem *L. Si is, & L. Mulier, ibid.* si dans arrham sine justa causa resiliat, ut eam amittat alter lucretur, si verò accipiens arrham sine justa causa resiliat, teneatur eandem restituere, tantundem in æquivalenti adjicere, imò etiam triplum aut quadruplum, nisi esset mulier minor 25. annis, tum enim tenetur restituere solam arrham. Injustè autem resiliens tenetur ante sententiam restituere arrham, sed quod est supra arrham, videtur teneri, saltem si pars altera exigat, uti tenet *Aversf. q. 8. f. 10.* Alii volunt teneri absolutè, alii tantum post sententiam iudicis. E contra, si dans arrham stet promissus retinet suæ arrhæ dominium, potestque absque omni sententia Judicis statim repetere in Matrimonio, uti & tum, quando cum justa causa resilit, possuntque etiam parentes sponsorum sub eisdem conditionibus dare & accipere arrhas. Denique probabilius videtur arrhas potest in quacunque quantitate constitui, etiam in rebus immobilibus, etiam reciprocè, quia nihil horum per leges vetatur; Hæc & plura videantur possunt apud *Sanch. l. 6. d. 27. & seqq. Arr. d. 1. & 36. Aversf. supra.*

135. §. 2. Sponsalitia largitas est donum, quod post sponsalia traditur sponsæ, non velut in arrham, at tamen sub conditione saltem tacite Matrimonium sequatur, & non fiat fraus in parte, soletque aliis nominibus vocari jocaliter dotalitium, mundus muliebris, donatio in nuptias, donum sponsalitiuum. Unde si aliquid datur post sponsalia, & expressè non ad datur

quod fit veluti in pignus & affecurationem, non erit arrha, sed sponsalitia largitas.

§. 3. De sponsalitia largitate statuitur *L. Cum veterum*, & *L. Si à sponso*. Cod. De donat. ante nupt. 136. ut si Matrimonium ex justa causa non sequatur, dominium illius maneat penes dantem; item ut sponsa, quæ post valida sponsalia passa est osculum (& multò magis si copulam) acquirat pro se & hæredibus suis dominium mediæ partis, quia ruborem istum vel incommodum subit, & facta est in tantum vilior. Quod etiam post *Trid.* valere docet *Sanch.* l. 6. d. 19. n. 5. contra *Om.* d. 36. n. 58. quamvis enim osculum & copula illa sint peccata, tamen per ea deterioratur sponsa, ergo lex meritò potuit hoc in compensationem damni vel in pœnam peccati sponsi adjudicare sponsæ. Si autem Matrimonium consummatum fuerit, totum est uxoris quoad dominium & usum, quia est vera donatio transferens plenum jus, nec revocabilis, nisi ex causa ingratitudeinis, *L. Si mater*. *L. Si filie*. Cod. De donat. & communis cum *Sperell.* decis. 172. Præterea ille, qui absque justa causa resilit, perdit jus ad jocalia, & alter innocens acquirit dominium.

§. 4. In dubio, an aliquid sit arrha, an sponsalitium donum, *Gomez* putat præsumi debere esse arrham, quia semper est ob futurum Matrimonium. *Molin.* vult esse donum, quia est, ut sponsa ornatio evadat, aut ut sponsus tantò magis amorem conciliet. *Castrop.* d. 1. p. 13. §. 1. n. 3. cum aliis multis distinguit, & dicit censenda esse dona, si sint res non magni momenti, quales conjux etiam in Matrimonio donare solet conjugì; è contra si sint pretiosa & magni momen-

momenti, putat esse velut arrhas. Addit etiam, si alicubi consuetudo sit, ut ea, quæ sponsa mittit, non repetantur, quamvis sint pretiosæ censenda esse dona. Etiam *Sperell.* supra fuit discutit, quandonam præsumi debeat esse sponsalitia largitas, & quandonam quasi dos. Possuntque de sponsalitia largitate plura videri apud *Sanch.* l. 6. d. 16. & seqq. *Omn.* d. 35. *Castrop.* supra.

138. §. 5. Si Titius ante sponsalia det Cajæ aliquid hoc non est arrha nec sponsalitia largitas, quia hæc debent sequi sponsalia, sed est donum conciliandum amorem, cujus dominium potest Cajæ acquirere sine ullo onere. Et quamvis Cajæ vicissim redonet aliquid Titio, per hoc non spondet Matrimonium, sed potest tantum vel se recognoscere liberalitatem Titii. Si tamen sciretur, quod Titius aliter noluisse à se abdicare dominium illius rei, nisi sub conditione secuturi Matrimonii, aut quia putabat esse verisponsalia, quæ assicurare voluisset Cajæ, hæc conscientia teneretur ei reddere, vel quia defuisset absoluta voluntas donandi, vel quia error circa substantiam dedisset causam donationi.

139. §. 6. Si sponsalia dissolvantur absque culpa utriusque sponsi, v. g. quia alteruter ingrediatur Religionem, moritur &c. sponsus itemque sponsa, quæ non est passa osculum vel copulam, debent omnia post sponsalia accepta restituere, quia acceperunt sub spe Matrimonii & ob illam causam, quæ cessante cessat omnis æquitas retinendum: è contrà si sponsa passa sit osculum vel copulam, retinere potest medietatem ab conditionem antè datam; si autem mutuo contentum

dissolvantur sponsalia, multi cum *Sanch.* do-
cent, nihil posse retinere, quamvis osculum vel
copulam admiserit, quia liberè cedit omni
priori jure, sed *Castrop.* n. 17. probabilius dicit
retinere posse, quia consentiendo in dissolutio-
nem, tantum cedit priori contractu sponsa-
lium, non autem jure ad illud, quod acquisivit
amisso pudore.

§. 7. Qui innocens est, & ob alterius cul- 140.
pam, v. g. fornicationem recedit à sponsalibus,
acquit accepta, & justè reperit à se donata, uti
antè insinuatum est, & in Jure habetur apud
Castrop. n. 18.

§. 8. Donum matutinum seu morgengeba, 141.
ut vocat *Haun.* De just. t. 1. tr. 4. c. 5. n. 330.
est donum, quod maritus secundo die nuptia-
rum dat uxori pro pudicitia vel virginitatis
thesauro sibi credito. In Hispania & Lusitania
datur etiam viduis, in Bavaria solis virginibus,
aut quæ saltem in communi æstimatione, cum
nuberent, habebantur virgines. Hujus doni
dominium spectat ad uxorem, quæ etiam alie-
nare potest inter vivos, sed quamdiu retinet,
ususfructus spectat ad maritum, de quo plura
videri possunt apud *Haun.* à n. 462. Circa dota-
lia, contra-dotalia, aliæque bona conjugum
videri possunt dicta l. 3. p. 1. à n. 1017.

Q. 20. An sponsalibus addi possint pacta. R. §. 1. 142.
Affirmativè, & patet ex quotidiana praxi. In-
ter cætera addi potest pactum, 1. ut vir perpe-
tuò habitet in domicilio uxoris, *Castrop.* tr. 28.
d. 1. p. 15. 2. Ut vir post mortem uxoris re-
neatur restituere ejus hæredibus tot nummos
in eadem specie, quot accepit, quamvis certò
futurum sit, ut valor eorum sit tum notabiliter
major,

major, quamvis enim hoc non liceat in mutuo in quo debet manere æqualitas, talis tamen æqualitas non requiritur in pactis dotalibus, sed potest uxor, ad onera Matrimonii ferenda dare 1000., & vir liberè se obligare ad reddendū 2000., hoc enim faciendū censetur tantū augere dotem uxoris suæ, quod ipsi licitum est, uti probat *Lugo* in Resp. mor. l. 6. dub. 23.

143. §. 2. Quamvis *L. Si ita stipulatus ff. De verb. oblig.* non valeat pactum, si sponsus dicat sponsæ, *ducam te, si donaveris mihi mille*, quia præsumitur intendere contractum ex libidine & turpi quæstu, tamen si absit præsumptio illa turpitudinis, & id petat causâ dotis augendæ, vel propter inæqualitatem ipsorum, aut ex alia firmi li causa honesta, valebit, *Abb. Omn. d. 34. n. 19. Delb. c. 8. d. 19. f. 6.*

144. §. 3. Nobilis habens hæredes ex conjugio mortua licitè ducit secundam sub pacto, ut hæres & proles nascituræ abstineant à bonis paterna titulis, insignibus, & contenti sint certâ dote sibi constituenda, nam l. 2. Feud. tit. 29. talia Matrimonia approbantur, & vocantur ad mortuam generaticam, de quibus videri potest *Krimer à. 556.*

§. 4. Huc spectat solutio sequentis castus
145. Titius non vult cum Caja Matrimonium, nisi addito hoc pacto; quod Caja renuntiet lucris Matrimonio, faciendis, quæ alioquin Jure communi dividenda essent inter ipsas, hæc enim lucra omnia vult Titius sibi & hæredibus suis cedere. Caja contractum in init seridè vel fictè *Queritur*, 1. Si seridè inièrit, an non possit illud scindere. 2. Si iniit fictè, quid dicendum

Re. ad 1. Si serio inuit, non potest rescindere, non enim apparet, quo Jure vel privilegio id posset, nam potuit cedere illo jure per contractum, qui non repugnat Matrimonio, & quoniam liberè fecit acceptavitque Titius, *Sanch. l. 6. d. 5. n. 1.* Verum quidem est, quòd donatio liberalis à conjugè conjugifaceta fit semper revocabilis, sed hoc est ex dispositione Juris positivi & in Matrimonio tantum, ob causas, quas Jus affert, nempe ne ob amorem nimium exspoliet unus alterum &c. Jus autem nihil simile disposuit circa pacta dotalia, neque pro hoc casu eadem sunt causæ: imò *Sanch. n. 5.* docet uxorem posse in favorem viri, etiam in Matrimonio, renunciare lucris acquirendis, quia non ideo censetur alienare aliquid ex proprio patrimonio. Nec inde sequitur conditionem Cajæ fore velut ancillæ, nam gaudet cæteris privilegiis uxorum: & licet habeat sortem solito inferiorem, eam habet, quia sic voluit, & quia judicabat sibi melius esse etiam talem habere quàm non habere: mortuo autem Titio non erit miserior, quàm fuerit antequam haberet Titium, imò multam suppellectibilem aliâque cum bona gratia Titii secum auferet, ergo non habet, quòd de injuria ulla queratur. *Re. ad 2.* si fictè contraxit, imprimis nihil ipsam juvat fictio, quia ex justitia tenebatur serio contrahere, ergo injuriam fecit fictè contrahendo, ergo tenetur ad sarcienda omnia damna, quæ sequerentur ex fictione, seu ex non posito serio consensu. Si autem prætextu ficti consensûs vellet sibi clam partem sublegere, damna illa sequerentur ex fictione, ergo teneretur illa sarcire, hinc jam obligatur sic agere, atque si consensum, uti ex justitia tenebatur, seri-
 rium

rium posuisset. Deinde si Titius talem intentionem habuit, quod non consentiret in Matrimonium, nisi Caja conditionem illam acceptaret, consensus sic conditione non purificata positus esset nullus, adeoque Matrimonium foret invalidum, nec Caja posset aliquid pretendere ex iure per tale Matrimonium acquisiti: teneretur nihilominus Caja etiam nunc serio consentire ac resignare lucris, & facere, ut revalidaretur Matrimonium. Hæc quoad rem habentur apud *Lugo De iust. d. 22. l. 4. & Dicast. De iuram. d. 1. n. 339.*

146. §. 5. Huc etiam reducitur solutio sequenti casus: Titius legat Cajæ nepti suæ 100. si nubat nobili de patria. *Queritur*, si nubat alteri, legatum perdat. *Responsum*. Negant aliqui, quia cum hæc conditio faciat quasi pœnam, & obstat libertati Matrimonii, censetur non adjecta. *Contra* ex illis, quæ dixi l. 3. p. 2. n. 600. & quæ habet *De Luca de Matr. disc. 14. iterumque de Trid. disc. 26. n. 37.* Caja perdit legatum, quia cum non agatur de pœna, qualis esset, si possetur conditio, ut alioqui careret legitima dote, sed agatur de mero lucro obtinendo, Caja hoc velit, debet conditionem implere: Neque hoc censetur impedire libertatem Matrimonii, cum sit liberum id lucrari vel dimittere, & maneat libertas eligendi unum ex tot nobilibus de patria.

De pactis dotalibus & aliis, quæ adungi possunt sponsalibus, fusillimè agit *Onn. d. 37.* videri potest.

147. *Q. 21. An & quomodo pacta pœnalia sponsalibus adiecta obligent.* *Responsum*. §. 1. Negant obligare *S. Thom. suppl. q. 43. a. 1. ad 4. Beja p. 1. cas. 1. Sanch. l. 1. d. 1.*

d. 30. n. 2. *Tamm.* tom. 4. d. 8. q. 1. n. 44. *Tamb.*
 l. 8. tr. 3. §. 3. *Dicaſt.* d. 1. n. 36. *Onn.* d. 34. n. 15.
Tancr. l. 1. d. 30. n. 1. *Kugler* p. 1. n. 42. *Averſ.* q.
 8. f. 9. qui cum *Sanch.* d. 32. & aliis multis id te-
 net, quam vis adjectum eſſet juramentum. Ra-
 tionem dant, 1. quia in *Cap. Gemma* 29. De
 ſponſal. *Gregorius IX.* dicit, cum itaque libera Ma-
 trimonia eſſe debeant, & ideo talis ſtipulatio propter
 pœnæ interpoſitionem ſit merito improbanda, manda-
 mus, quatenus ſi ita eſt, eundem B, ut ab extorſione
 prædictæ pœnæ deſiſtat, eccleſiaſtica cenſurâ compellas.
 2. L. *Titia* 134. ff. de verb. oblig. dicitur: inho-
 neſtum viſum eſt vinculo pœnæ Matrimonia obſtringi, ſive
 futura, ſive jam contracta. 3. L. fin. *Cod. De ſpon-*
ſal. ſic habetur: extra definitionem autem hujus
 legis (quæ erat de arrhis) ſi cautio pœnam ſtipu-
 lationis continens fuerit interpoſita, ex utraque parte
 nullas vires habebit, cum in contrahendis nuptiis libe-
 ra poteſtas eſſe debeat.
 §. 2. Ejuſmodi pacta pœnalia adjici poſſe & 148.
 obligare, ſi quis ſine juſta cauſa rehliat proba-
 biliùs tenent *Suar. Viſq. Côn. Laym. Barb. Perez,*
Engel, Wiſtn. Caſtrop. d. 1. p. 9. n. 3. *Pont.* l. 12.
 c. 19. *Dian.* p. 3. tr. 4. ref. 211. *Delb.* c. 8. d. 19.
 f. 4. *Gob.* tr. 10. n. 172. *Hunold.* De juſt. tom. 1.
 tr. 4. à n. 362. *Krim.* à n. 152.; & tandem in re
 videtur conſentire *Onn.* à n. 27. ac abſolutè con-
 ſentiunt *Mol. & Leſſ.* ſaltem ſi juramentum ſit
 adjectum. Ratio eſt, 1. quia talia pacta pœna-
 lia Jure naturæ honeſtè adjiciuntur contracti-
 bus, uti conſtat ex dictis l. 3. p. 2. n. 606. nec in
 ſponſalibus Jure positivo reprobandantur, nam le-
 ges allatæ fundantur in hoc, ne Matrimonii li-
 bertas impediatur, ſed hæc libertas non ideo
 impeditur, quia libertas moralis non datur ad
 Tom. VIII. E reſi-

resiliendum sine causa, quod enim est inho- & per
 stum, hoc secundum leges est impossibile, & sti
 leges non favent isti libertati, sed tantum addit
 lunt non impediri libertatem ad resiliendum sponfa
 sine causa, ergo leges illæ permittunt fieri pa si extr
 etiam pœnalia ad non resiliendum sine causa pudiar
 Per pœnas & censuras ecclesiasticas abster id nul
 potest aliquis, ut sine causa non resiliat ab Obi
 modi sponsalibus, nam Cap. Ex litteris 2. bet po
 spons. de tali resiliente dicitur, si non acquie arhis
 monitis, ecclesiasticis censuris compellas, ut contra
 (nisi rationabilis causa obstiterit) in uxorem recipi tra inj
 ergo similiter leges allatæ loquuntur tantum formi
 casu, quo quis per pœnas adjectas impedire non pe
 resilire cum causa, hanc enim libertatem uti ost
 lunt non impediri, & quidem in Cap. Gen resilien
 sermo est de sponsalibus inter pueros ante quam
 pœnium contractis per parentes, uti facem non ita
 omnes cum Sanch. n. 3. à quibus, utpote quod n
 dis non licet argumentari ad sponsalia ab ad dictis
 tis validè contracta. 3. Arrhæ per leges §. 3
 mittuntur, & per leges imponitur earum am quod n
 fio, si quis sine causa resiliat à sponsalibus, rionale
 patet ex dictis n. 134. ergo etiam pacta pœna salicio
 permittuntur contra injustè resilientes. Si attemp
 communiter fieri pactionem de pœna magi cum sta
 solvenda pro futuro, arrhæ autem, quæ de contra
 senti dantur communiter sunt minores, ideo saltem
 minùs impediunt libertatem, Contra est: en 606. I
 saltem valebunt pacta pœnalia de pœnis mo senten
 cis, & non valebunt arrhæ magni pretii, qu esse irr
 rum primum est contra plerosque Adversari se oblig
 postremum contra omnes. Hinc rectè dicit ritat p
 Engel, & Delb. num. 10. impossibile esse assigna nem, s
 sufficientem rationè disparitatis quoad arr mittere
 & p

& pœnas, cùm evidens sit istam arrhæ amittenda stipulationem habere rationem pœnæ. Et addit *Delb. f. 5. cum Krim. nu. 158.* adjici posse sponsalibus pactum de solvenda à marito pœna, si extra casus à jure concessos vellet uxorem repudiare, aut admittere concubinam &c. cùm id nullatenus impediatur libertatem Matrimonii.

Obji. Jus aliter loquitur de arrhis, & prohibet pœnas, nos autem similiter loquimur de arrhis & pœnis, nam dicimus neutras valere contra justè resilientem, & utrasque valere contra injustè resilientem, ergo non loquimur conformiter *Juri. R. n. conseq.* nam Jus etiam non permittit arrhas contra justè resilientem, & uti ostendimus, permittit pœnas contra injustè resilientem, ergo in nullo est nobis disforme, quamvis de pœnis contra injustè resilientem non ita clarè expresserit, sicuti expressit de arrhis, quod non erat opus, cùm satis colligeretur ex dictis de arrhis.

§. 3. Communior sententia est cum *Gutt. 149.* quòd non sit obligatio solvendi pœnas conventionales, quæ per leges adjiciuntur pacto sponsalicio, nisi post sententiam Judicis, qui illas attemperare potest secundum delictum & circumstantias, quamvis aliàs pœnæ adjunctæ per contractum debeantur ante omnem sententiam, saltem si alter exigat, uti dictum est *l. 3. p. 2. n. 606.* Imò *Sanch. & Omn. supra*, licèt cum prima sententia dicant pœnam sponsalibus adjunctam esse irritam, tamen putant, si soluta sit, non esse obligationem restituendi, quia lex tantum irritat promissionem pœnæ, non autem retentionem, eò quòd ille, qui dedit, præsumatur remittere, si non repetat.

350. §. 4. Si pœna solvenda ab injustè resili-
promissa sit addito juramento, multò magis
ligat etiam secundum plerosque authores,
dicunt tale pactum pœnale esse irritum, uti
probat *Om.* n. 18. quia adjectio talis pœnæ
est Jure naturæ irrita, nec contra bonos mo-
naturales, ergo talis contractus firmatur isto
juramento, uti dictum est l. 3. p. 2. n. 732. Et
trà si jurârint solvere pœnam, etiam si justè
filirent, probabile est non obligari, non ex ju-
stia, quia promissio irritatur per *Cap. Gemma*
neque ex religione, nam cum tale juramentum
fit contra libertatem, quam in Matrimonio
luit esse Christus, videtur esse contra bonos mo-
res, adeoque non acceptari à Deo.

Qui plura volet de pactis dotalibus, et
pœnalibus, consulat *Castrop.* d. 1. pu. 9. &
item *Gob.* à n. 170.

351. Q. 22. Quid liceat sponsis. R. §. 1. *Busenb.*
latus hic n. 57. citans pro se *Sanch. & Dian.* di-
illis non licere tactus impudicos, quia proximi
disponunt ad effusionem seminis, attamen licet
re amplexus & oscula in signum amoris. *Re-*
tus l. 3. p. 1. n. 887. sequens *Sanch. & Bonac.* di-
cit, licere illis tactus pudicos in partibus hu-
nestis, si tantum intendant delectationem senti-
tivam, non autem, si veneream. *Navarr. Sanch.*
l. 9. d. 46. n. 47. *Gob. tr.* 10. n. 670. *Spor.* in
mor. p. 1. tr. 1. c. 6. n. 41. dicunt oscula, am-
plexus, & tactus non nimum ex objecto impu-
dicos, & notabiliter non moventes ad libidi-
nem licere illis, ac cohonestari per sponsalia
maximè si fiant ad bonum finem, nempe
conciliandum vel contestandum amorem, et
amisi præter intentionem & sechiso periculo con-

sen-

sensus aut pollutionis, sequeretur commotio
 sensibilis, quia habent jus remotum ad copu-
 lam, ergo etiam ad illos actus, qui sunt remo-
 ta dispositio ad copulam. Addunt aliqui apud
 Mendo diss. 5. nu. 115. quod etiam tenet Gob. n.
 671. in eo casu, quo sponsi essent habendi pro-
 ximum austeris & inurbanis, nisi darent oscu-
 la & amplexus, non fore mortale, quamvis ex
 tali actu praeviderent orituram pollutionem,
 dummodo illa non intendatur, & absit pericu-
 lum consensu, quia tunc sufficiens causa est il-
 la ponendi, quod autem ex illis sequatur pol-
 lutio, putant esse per accidens. E contra Suar.
 de peccat. d. 5. f. 7. n. 12. Less. Henric. Comit. Hurt.
 & alii cum Mendo probabiliter dicunt, ista non
 aliter licere sponsis, quam aliis omnino solutis
 ideo enim non licent solutis, quia illis non licet
 copula, atque etiam sponsis non licet copula,
 ergo nec tactus, oscula, amplexus. Nec refert,
 quod inituri sint Matrimonium, tum, quia
 etiam alii soluti inire possunt, & forte volunt,
 tum maxime, quia Matrimonium necdum est,
 quod solum cohonestat talia in conjugibus, eo
 quod his licita sit copula; sicut enim ex eo,
 quod aliquis eras futurus sit Judex, non ideo
 ipsi licitum est hodie obire munus Judicis, ita
 & hic, & consequenter, sicuti solutis quando-
 que licent oscula non impudica, v. g. propter
 morem patriæ, ita & sponsis licebunt in signum
 mutuae benevolentiae. Quod autem Busenb. di-
 cit, licere illa sponsis, si tantum intendant de-
 lectationem sensitivam, non videtur practice
 probabile, uti dixi l. 3. p. 1. n. 895. & l. 5. n. 106.
 quia ordinariè semper aderit certum periculum

consentiendi in delectationem veneream, quod
simul erit conjuncta.

152. §. 2. Licitum esse sponso delectari de copula
in Matrimonio habenda, docuerunt magistri
apud *Moyan* tr. 3. d. 3. n. 68. Idem dixerunt
qui de delectatione sub conditione, si adesse
Matrimonium, uti refert *Moyan* n. 69. Præterea
Sanch. d. 47. *Dian.* p. 3. tr. 5. ref. 2. *Gob.* n. 67.
Spor. docent, licitum esse sponso, consensum
ipsam copulam ut futuram, talis enim consensu
suis saltem implicitus videtur includi in ipso
contractu Matrimonii: unde etiam licitum esse
dicunt desiderium illius; item, gaudium & delectationem
rationalem de futura copula, quæ
que delectatione capienda, cum enim ex ipso
sponsalibus contractis talis copula & delectatio
aliquando futura sit licita, voluntas videtur
qui intellectum repræsentantem eam ut futuram
licitam, & hoc nihil est aliud, inquit, quam
gaudere, delectari de spe boni futuri, quæ
spes præsens est, & licita. E contra *Suar.* supra
Castrop. *Ovied.* de pecc. contr. 4. n. 50. *Dicafl.* *Moyan*
à n. 88. *Avers.* q. 21. f. 8. §. ult. & alii, melius con-
tradiciunt; quia licet intendat delectationem
tantum spirituales, aderit periculum, vel consensu
sensu in delectationem veneream præsentem
vel desiderii pro præsentem, vel pollutionis, quæ
omnia in sponso sunt peccata mortalia. Deinde
non est in potestate nostra sistere in delectatione
rationali, sed naturaliter simul oritur delectatio
sensitiva, aliæque commotiones pravæ, ut
constat ex dictis l. 3. p. 1. n. 910. in has autem
facillimè consentiet voluntas. Præterea, qui
delectatur copulam ut futuram, ferme necessarium
delectabitur objecto turpi nunc illicito, & nunc
intendit.

intentionaliter presente, uti rectè notant *Carden. & Less.* in auct. v. *Luxuria*, ergo, cum secundum dicta in l. 3. p. 1. n. 892. delectatio etiam merè spiritualis in objecto venereo, licèt præscindatur à commotione spirituum genitalium, semper sit mortale in homine soluto, talis delectatio, vel desiderium copulæ ut futuræ, in praxi non licebit. *Nec refert*, quòd objectum talis delectationis vel desiderii videatur esse licitum, cum sit copula in Matrimonio, nam est licitum conjugato, sed illicitum non conjugato, uti dixi l. 3. p. 2. n. 1025. Deinde quamvis objiceretur copula licita, adhuc manet, quòd delectatio in illa sit inchoatio copulæ, quæ hìc simul est cum commotione spirituum genitalium, & est illicita sponso: Et hinc etiam colligitur, cur fortè delectatio simplex comestionis carniùm in die jejunii non pugnet cum temperantia, uti tenent authores aliqui relati l. 5. n. 81. è contrà delectatio sponsi in copula futuræ pugnet cum castitate, nam disparitatem dant illi authores, quòd talis delectatio comestionis carniùm non causet effectum oppositum temperantia, quæ adhuc potest continere appetitum intra fines suæ honestatis, oppositum autem est in nostro casu, & ideo ibid. n. 90. dixi, quamvis ex parte objecti alicujus nulla esset malitia, attamen delectationem ex parte sui posse habere malitiam, sic enim solutus peccat mortaliter, si morosè delectetur de copula, quam licitè habent duo conjuges, quamvis copula illa conjugum sit objectum in se omnino licitum.

Obi. Sponsus licitè desiderat Matrimonium, & licitè delectatur in illo tanquam objecto honesto, ergo etiam licitè desiderat & delectatur

in copula, quæ est finis & usus licitus Matrimo-
nii. R. Idem argumentum valet de omni etiam
soluto non sponso, itaque n. conseq. nam de-
siderando Matrimonium, & se delectando in
honestate, etiam desiderat & se delectat in statu
in quo licita erit copula, jam tamen illicitum
ipsi desiderium vel delectatio immediatè de
copula, cum hæc sit objectum jam ipsi illicitum.

Inst. Saltem sponsus volens Matrimonium
potest etiam efficaciter velle copulam suo tem-
pore futuram, dummodo jam non delectetur
ea, certum enim videtur posse aliquem efficaci-
ter velle aliquod objectum, quamvis in eo
delectetur, reus enim agnoscens se justè conde-
natum, potest efficaciter velle patibulum
quamvis in eo non delectetur. R. Hoc specula-
tivè tantum dici in materia luxuriæ, nam mo-
raliter impossibile est, quin simul delectetur
copula intentionaliter præsentè: sed casu datur
adhuc dico illicitè nunc velle eam immediatè
in se, quia est objectum, jam ipsi turpe & illicitum,
non aliter, ac cuicumque alteri homini
luto; non item patibulum, suppositâ conde-
natione justâ.

153. §. 3. Quamvis sustineretur, quòd delectatio
rationalis, vel desiderium rationale copulæ
futuræ licita esset sponso, tamen id sustineri non
posset de delectatione vel desiderio appetitus
sensitivi, & disparitatem dat *Sanch.* in decal. l. 1.
c. 2. à n. 33. quia quamvis utraque sit de eodem
objecto, tamen delectatio voluntatis sequitur
cognitionem intellectus; delectatio appetitus
sensitivi sequitur imaginationem phantasie
jam verò intellectus videtur posse illam copu-
lam proponere nunc sub conditione licitam, v.

si esset conjux, si esset status Matrimonii, ergo voluntas videtur per desiderium, vel per delectationem simpliciter tendere in eam, ut propositam sub tali conditione, per quam separatur ab omni malitia: è contrà, phantasia non potest apponere ullam conditionem, tum, quia in omni conditionali est quædam illatio, v. g. *si est homo, est animal*, nam æquivalet huic, *est homo, ergo est animal*, hoc autem non convenit phantasiæ, tum etiam, quia in ejusmodi conditionalibus est præcisio unius rationis ab alia, si enim quis appetat copulam cum aliqua, si esset sua uxor, hoc ipso, quod non sit uxor, & sit appetitus copulæ, debet ratio copulæ præscindi à ratione malitiæ, hoc autem non convenit phantasiæ, ergo delectatio appetitus sensitivi non potest ferri in copulam sub conditione aliqua licita, ergo hoc ipso, quod nunc adsit delectatio appetitus sensitivi, sic fertur in copulam absolute, quæ nunc est illicita.

Obji. Ergo etiam peccabit, qui delectationem appetitus sensitivi habet in his objectis, v. g. si laicus imaginetur se Sacerdotem esse, & audire confessiones, si privatus imaginetur se esse Judicem, & aliquem justè condemnare ad mortem &c. deficiente enim conditione sacerdotii & potestatis publicæ hæc objecta sunt mala. R. negando seq. quia aliqua sunt, quæ specialem habent turpitudinem, si appetitus per delectationem sensitivam in ea feratur, talia sunt copula, vindicta, fraus & similia, sive est illicitum delectari de his per appetitum sensitivum, quando conditio non subest; è contrà alia sunt, quæ secundum se non important turpitudinem, sed potiùs sonant bonum, & de his etiam sensitivè delecta-

delectari, quamvis non subfit conditio, non censetur malum, tale quid est audire confessiones, esse Judicem &c. ratio à priori est, quia pro his objicitur aliqua ratio communis abstracta à licito & illicito, in aliis non item.

154. §. 4. Etiam in sententia eorum, qui dicunt sponsis licita esse aliqua, quæ non licent solum tenendum est ea non esse licita sponsis inter consanguineis, aut aliter impeditis, uti nec illis, qui sub aliqua conditione iniverunt sponsalia, quia dispensatione non obtentâ aut conditione non impletâ, necdum sunt absolutè & simpliciter sponsalia, ergo necdum est hoc, per quod authores illi dicunt talia cohonestari. *Sanch. l. 5. d. 5. n. 38. & 40. Avers. supra, Gob. 672. Spor. n. 180. & 262.*

155. §. 5. Si sponsus vel sponsa peccet contra fidem in sponsalibus datam, dixi l. 6. p. 2. n. 107. probabile esse, quòd non ideo contrahatur species malitiæ contra justitiam: & hoc etiam absolutè tenent *Avers. q. 8. f. 14. Matr. n. 73. Kirn. n. 184.* Oppositum tamen dixi etiam esse probabile, quod cum multis tenet *Kugler p. 2. n. 24.* quamvis in rigore non sit adulterium, cum non sit violatio tori sui vel alieni. Addidi n. 107. probabilius videri, quòd accedat species infestis, si sponsus cognoscat sororem suæ sponsæ. An autem peccet sponsus, si cum sponsa in peccato mortali constituta contrahat Matrimonium, dixi l.

6. p. 1. n. 147.